

UiO : **Det juridiske fakultet**

Sikringsplikt og partnervold

Særlig etter rettspraksis fra EMD og Høyesterett

Kandidatnummer: 715

Leveringsfrist: 18.05.21

Antall ord: 15.752

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.1.1	Aktualitet	3
1.2	Begrepsbruk og avgrensning.....	4
1.3	Kildebruk og metode.....	5
1.3.1	Rettskilder.....	5
1.3.2	Metode	6
1.4	Videre fremstilling og oppgavens oppbygging.....	7
2	HVA INNEBÆRER AKTIVITETS- OG SIKRINGSPLIKTEN STATENE HAR OVERFOR FORNÆRMEDE I PARTNERVOLDSSAKER?.....	8
2.1	Innledning	8
2.2	Statens positive forpliktelse	8
2.3	Baumbachs tredeling.....	11
2.3.1	Innledning.....	11
2.3.2	De legislative positive forpliktelsene	12
2.3.3	De preventive operasjonelle positive forpliktelsene.....	12
2.3.4	De prosessuelle positive forpliktelsene	12
3	HVOR FREMKOMMER SIKRINGSPLIKTEN FOR OFFER FOR PARTNERVOLD	13
3.1	Nasjonal lovgivning	13
3.1.1	Grunnloven § 92	13
3.1.2	Grunnloven § 93	14
3.1.3	Likestillings- og diskrimineringsloven.....	14
3.2	Internasjonale konvensjoner	16
3.2.1	Innledning.....	16
3.2.2	Den europeiske menneskerettskonvensjonen	16
3.2.3	Istanbul-konvensjonen.....	19
3.2.4	FNs kvinnekonvensjon	21
4	EN VURDERING AV EMDS BEHANDLING AV AKTIVITETS- OG SIKRINGSPLIKTEN VEDRØRENDE PARTNERVOLD	22
4.1	Innledning	22
4.2	EMDs rettslige utgangspunkt i saker vedrørende partnervold.....	23
4.2.1	EMK artikkel 1	23

4.3	Hva forventer EMD av aktivitets- og sikringsplikten?	23
4.3.1	Innledning	23
4.3.2	Utgangspunktet for EMDs forventninger til sikringsplikten	24
4.3.3	Opuz v. Turkey	24
4.3.4	Valiulienė v. Lithuania	26
4.3.5	Forventninger til lovverk, handling og straffeforfølgelse/tiltak	27
4.3.6	Osman v. The United Kingdom	30
4.3.7	Kontrová v. Slovakia	31
5	EN VURDERING AV HØYESTERETTS BEHANDLING AV SIKRINGSPLIKTEN.....	34
5.1	HR-2013-881-A	34
5.2	Hvordan behandler Høyesterett spørsmålet om statens forpliktelser til å sikre privatpersoner mot partnervold i dommen HR-2013-881-A?	35
5.2.1	Aktivitets- og sikringsplikt etter EMK artikkel 8	36
5.2.2	Aktivitets- og sikringsplikt etter EMK artikkel 3	37
5.2.3	Gjennomgående komponenter for innhold og rekkevidde av sikringsplikten....	39
5.2.4	Selve vurderingen – den konkrete saken	40
6	AVSLUTNING.....	42
6.1	Avsluttende bemerkninger	42
6.2	Denne avhandlingens funn.....	42
	KILDELISTE	45

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

De siste 30 årene har 231 personer blitt drept av sin daværende eller tidligere partner i Norge.¹ Dette utgjør en fjerdedel av alle drap som begås på norsk jord.² I samme periode var 89 % av ofrene kvinner.³ Dette er partnervoldens ytterste konsekvens, og tallene fremkommer av NOU 2020: 17 ”Varslede drap? – Partnerdrapsutvalgets utredning”. Formålet med utredningen er blant annet å utforme ulike tiltak som kan bidra til å hindre partnerdrap i fremtiden.⁴

Staten og myndighetene har et generelt ansvar overfor innbyggerne innenfor sin jurisdiksjon til å beskytte dem mot krenkelser.⁵ Mer spesifikt innehar staten en positiv aktivitets- og sikringsplikt overfor offer for partnervold og partnerdrap. Forpliktelsen for staten fremkommer først og fremst av Den europeiske menneskerettskonvensjonen (heretter EMK). Norge er bundet av EMK gjennom lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Det overordnede temaet for denne avhandlingen er den positive forpliktelsen statene innehar, og denne sett i sammenheng med saker som omhandler partnervold. Dette innebærer statens beskyttelse av borgerne mot partnervold, samt plikten til å beskytte offer for partnervold mot ytterligere vold. Denne avhandlingen vil belyse ulike sider ved selve vurderingen av aktivitets- og sikringsplikten i henhold til praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (heretter EMD), samt høyesterettspraksis gjennom HR-2013-881-A. Særlig vil den undersøke EMDs *forventninger* til aktivitets- og sikringsplikten for statene.

Nøkkelbestemmelsen under dette tema er EMK artikkel 1 som sier at

”Art 1. Forpliktelse til å respektere menneskerettighetene

De høye Kontraherende Parter skal sikre enhver innen sitt myndighetsområde de rettigheter og friheter som er fastlagt i del I i denne konvensjon”.⁶

¹ NOU 2020: 17 s. 19

² NOU 2020: 17 s. 19

³ NOU 2020: 17 s. 53 og 19. Tallene følger av utredningen foretatt av Partnerdrapsutvalget, i NOU 2020: 17 ”Varslede drap? – Partnerdrapsutvalgets utredning”. Formålet med utredningen var blant annet å undersøke og eventuelt avdekke om, og dermed i hvilken grad ”det offentlige hjelpeapparatet har sviktet i forebyggingen av drapene”.

⁴ NOU 2020: 17 s. 13-14

⁵ NOU 2020: 17 s. 19

⁶ EMK artikkel 1

Bestemmelsen pålegger statene å *sikre* de rettigheter og friheter som er fastlagt etter EMK. En stats generelle aktivitets- og sikringsplikt omhandler den plikten staten har for å ivareta innbyggernes rettigheter etter menneskerettskonvensjonen artikkel 1, og et særlig ansvar for å beskytte borgerne innenfor sin jurisdiksjon mot overgrep mot alle konvensjonsbeskyttede rettigheter.⁷

I utgangspunktet innebærer EMK en negativ forpliktelse for konvensjonsstatene til å sikre borgernes rettigheter etter konvensjonsbestemmelsene.⁸ Den negative forpliktelsen omhandler plikten til ikke å blande seg inn i borgernes liv – myndighetenes avståelse fra inngrep i borgernes privatsfære.⁹ Denne plikten kan leses og tolkes direkte av bestemmelsene i konvensjonen. EMD har gjennom praksis utarbeidet en doktrine om statens positive sikringsplikt.¹⁰ Statens positive forpliktelse til å sikre sine borgere, fremkommer som et resultat av formålstolkning av bestemmelsen.¹¹ Samt konvensjonen i sin helhet, og utviklingen av rettstilstanden gjennom praksis fra EMD over tid. Forskjellen mellom forpliktelsene, er at mens de negative forpliktelsene omhandler statens plikt til å avstå fra inngrep, som for eksempel en urettmessig ransakelse i et privat hjem, er de positive forpliktelsene til for at staten skal kunne gripe inn for å beskytte innbyggerne – for eksempel mot vold og overgrep.

Formålet med doktrinen er å sikre en effektiv rettighetsbeskyttelse.¹² Denne innebærer at stater som er bundet av EMK, plikter å *sikre* sine innbyggere mot inngrep i sine rettigheter og friheter etter konvensjonen.¹³ I tillegg til å fremkomme uttrykkelig av EMK artikkel 1, har EMD gjennom sin praksis innfortolket en positiv sikringsplikt staten til aktivt å gripe inn der konvensjonsrettighetene etter EMK artikkel 2, 3 og 8 står i fare for og krenkes.¹⁴ Plikten til å beskytte individer som står i fare for å få krenket, eller bli ytterligere krenket, gjelder også der krenkelsene begås fra en borger til en annen.¹⁵ Opprinnelig gjaldt plikten til beskyttelse kun ved inngrep fra staten.¹⁶ Dette utgangspunktet er gjentatt en rekke ganger i EMD-praksis,

⁷ Baumbach (2014) s. 351

⁸ Baumbach (2014) s. 351

⁹ Baumbach (2014) s. 353

¹⁰ Baumbach (2014) s. 352

¹¹ Baumbach (2014) s. 351

¹² Lazarus (2013) s. 15

¹³ EMK artikkel 1

¹⁴ Se blant annet Irene Wilson v. The United Kingdom avsnitt 37, A. v. Croatia avsnitt 59 og Valiulienė v. Lithuania avsnitt 74

¹⁵ Baumbach (2014) s. 358

¹⁶ Irene Wilson v. The United Kingdom avsnitt 37

blant annet i dommen Irene Wilson v. The United Kingdom, som igjen viser til EMD-avgjørelsen Hajduová v. Slovakia.

Som vi skal se er sikringsplikten relativt sjelden omhandlet i norsk rettspraksis og juridisk litteratur. Til tross for lite omtale i norsk rett, foreligger en omfattende rettspraksis fra EMD. Det gjør dette etter min mening til et tema som bør belyses i langt større grad. Dette er en av årsakene til at jeg har valgt nettopp statens sikringsplikt som tema for denne avhandlingen.

Det fremkommer av den tidligere nevnte Partnerdrapsutvalgets utredning (NOU 2020: 17) at politiet pågriper 47 % av gjerningspersonene i partnervoldssaker under uttrykning til adresser hvor det er mistanke om partnervold.¹⁷ Det viser seg videre at faktorer som rusmisbruk og vold, øker sannsynligheten for at politiet foretar pågripelser.¹⁸ Den samme utredningen avslører en alvorlig svikt i håndteringen av partnervoldssaker, hvor det viste seg at politiet hadde undervurdert en eskalerende voldsbruk over tid, som en faktor som tilsa økt sannsynlighet for ytterligere partnervold.¹⁹ Dette gir grunnlag for å stille spørsmål ved om norsk politi og norske myndigheter forholder seg for passivt når det kommer til saker vedrørende partnervold, og sikring av ofrene i henhold til EMDs forventninger. Dette bygger opp under viktigheten av sikringsplikten vedrørende offer for partnervold, og at det settes søkelys på.

Sett i sammenheng med det foregående avsnittet, tolker jeg statens aktivitets- og sikringsplikt som et svært viktig rettsområde, som berører flere deler av rettsvitenskapen. I henhold til partnervold er temaet interessant. EMD oppstiller et stort og bredt utvalg avgjørelser som berører tema. Gjennom disse avgjørelsene skaper EMD presedens som er avgjørende for vår egen behandling av sikringsplikt i forbindelse med partnervold.

1.1.1 Aktualitet

En av årsakene til at jeg anser dette temaet å være høyaktuelt er at det har skjedd store endringer på området for partnervold og partnerdrap de siste 40 årene.²⁰ Endringen inkluderer hvordan offentlige myndigheter, ideelle organisasjoner og allmennheten anser partnervold. Det handler om hvordan samfunnet møter og forstår denne typen kriminalitet og vold.²¹ Måten man ser på partnervold og partnerdrap har endret seg fra å bære preg av ignoranse, til å bevege seg kraftig mot nulltoleranse.²² En av årsakene til denne endringen, kan blant annet

¹⁷ NOU 2020: 17 s. 86

¹⁸ NOU 2020: 17 s. 86

¹⁹ NOU 2020: 17 s. 86

²⁰ Skjørten m.fl. (2019) s. 14

²¹ Skjørten m.fl. (2019) s. 14

²² Skjørten m.fl. (2019) s. 14

begrunnes i forpliktelser vi står overfor gjennom menneskerettighetene og dermed også myndighetenes plikt til å sikre borgerne fra at overgrep skjer.

En annen viktig bakgrunn for temaets aktualitet er at det kan stilles spørsmål ved om norsk lovverk og rettspraksis er i samsvar med EMDs forståelse av og forventninger til aktivitets- og sikringsplikten. Som jeg skal komme tilbake til er det ikke opplagt at den norske forståelsen av statens plikt til å verne sine borgere, lever opp til de forventningene som rettspraksis fra EMD oppstiller. Dette er et interessant spørsmål innenfor temaet, og vil bli berørt gjennom denne avhandlingen.

Som jeg pekte på i første avsnitt viser undersøkelser at partnervold er et alvorlig samfunnsproblem.²³ Statistikk viser at antall drapssaker hvor partner er gjerningsperson har variert noe, men likevel holdt seg stabilt i antall de siste 10 årene.²⁴ I ny forskning og ifølge professor ved Høgskolen i Oslo og forsker på partnerdrap, Solveig Vatnar, ser man for første gang at antall partnerdrap går ned.²⁵ Det har vært et stort fokus på temaet de siste årene. Utredningen som Partnerdrapsutvalget (NOU 2020: 17) har foretatt av partnervold og partnerdrap, har vist omfanget av problematikken, og at man absolutt ikke er kvitt et onde, selv om statistikken viser at antall partnerdrap nå går noe ned i Norge. Denne utredningen har vært en viktig inspirasjon og kilde under arbeidet med denne avhandlingen.

1.2 Begrepsbruk og avgrensning

Denne avhandlingen har jeg valgt å avgrense til aktivitets- og sikringsplikt i henhold til offer for partnervold. Partnervold omfatter vold hvor gjerningspersonen og offeret har, eller har hatt, en partnerrelasjon. Relasjonen kan bestå av samboerforhold, partnerskap, ekteskap, kjæresteforhold eller andre lignende forhold.²⁶ Aktivitets- og sikringsplikt finnes på flere juridiske områder, men denne avhandlingen omfatter utelukkende bestemmelser og rettslige utgangspunkter som gjelder for beskyttelse av offer i partnervoldssaker.

Årsaken til avgrensningen er at det på dette feltet finnes mye omfattende rettspraksis fra EMD, som er interessant for tolkningen av aktivitets- og sikringsplikt i norske domstoler. Samt at det likevel finnes, som nevnt, lite om emnet i norsk juridisk litteratur og rettspraksis.

²³ Skjørten m.fl. (2019) s. 21

²⁴ NOU 2020: 17 s. 56

²⁵ NRK (2021)

²⁶ NOU 2020: 17 s. 14

1.3 Kildebruk og metode

1.3.1 Rettskilder

Aktivitets- og sikringsplikten vedrørende myndighetenes beskyttelse av offer for partnervold fremkommer gjennom en rekke spredte bestemmelser i norsk lovgivning.²⁷ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grl.) berører sikringsplikten i flere bestemmelser, og er særlig viktig.²⁸ I Grl. § 92 kommer sikringsplikten uttrykkelig frem. Bestemmelsen pålegger Norge en plikt til å *respektere og sikre* menneskerettighetene.²⁹ Grunnloven er særlig viktig i norsk rett, fordi den er underlagt *lex superior* prinsippet, som vil si at bestemmelsene og rettighetene i den gis ekstra beskyttelse, og vil gå foran andre bestemmelser i lovgivningen.³⁰ Annen lovgivning skal dermed tolkes i samsvar med Grunnloven og rettighetene den beskytter, for å unngå motstrid mellom rettsreglene, såkalt harmonisering.³¹ Når det gjelder sikringsplikten vedrørende offer for partnervold, vil de avgjørende rettighetene i Grunnloven være menneskerettighetene inntatt i bestemmelsene §§ 92 og 93.

Videre finnes viktige bestemmelser i norsk rett for arbeidet mot partnervold og diskriminering av kvinner i lov 16. juni 2017 nr. 51 om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven). Blant annet er bestemmelsen i lovens § 24, vedrørende offentlige myndigheters aktivitets- og redegjørelsesplikt rettet mot myndighetenes plikt til å forebygge kjønnsbasert vold.³² Kjønnsbasert vold i lovens betydning er ”vold som er rettet mot en kvinne fordi hun er kvinne eller som i uforholdsmessig stor grad rammer kvinner, samt annen kjønnsrelatert vold”.³³

I tillegg til bestemmelser i den nasjonale lovgivningen, oppstilles sikringsplikt for Norge og norske myndigheter gjennom våre internasjonale forpliktelser.³⁴ Som jeg nevner innledningsvis, innehar EMK en særlig sikringsplikt for konvensjonsstatene, jf. artikkel 1, samt innfortolket i en rekke andre bestemmelser. EMK er gitt forrang foran annen norsk lovgivning, jf. mrl. § 3.³⁵ Konvensjonen vil dermed også ha betydning for myndighetene i tilfeller hvor det er

²⁷ Se eksempelvis Grunnloven § 92, likestillings- og diskrimineringsloven § 24, politiloven § 2 nr. 2

²⁸ Se blant annet bestemmelsene i Grl. §§ 92, 93, 96, 102 og 104

²⁹ Grl. § 92

³⁰ Høgberg (2019) s. 79

³¹ Jf. *lex superior* prinsippet

³² Likestillings- og diskrimineringsloven § 24

³³ Prop. 63 L (2018-2019) s. 76

³⁴ NOU 2020: 17 s. 45

³⁵ Menneskerettsloven § 3

mistanke om partnervold og partnerdrap.³⁶ Sikringsplikten etter EMK fremkommer videre gjennom rettspraksis fra EMD, blant annet i avgjørelsen Opuz mot Tyrkia.³⁷

Det gis også en sikringsplikt for Norge gjennom Konvensjon 11. mai 2011 om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbul-konvensjonen). Norge ratifiserte konvensjonen i 2017, konvensjonen trådte i kraft samme år.³⁸ Istanbul-konvensjonen pålegger statene å kriminalisere visse former for atferd som virker nedtrykkende og voldelig overfor kvinner.³⁹ Denne kommer jeg tilbake til i avhandlingens kapittel 3.2.3.

Det finnes ingen egen straffebestemmelse i den norske straffeloven som uttrykkelig regulerer partnervold og partnerdrap i Norge. Partnervold og partnerdrap faller derfor inn under ordinære straffelovsbestemmelser som regulerer henholdsvis vold og drap, jf. lov 20. mai 2005 om straff (straffeloven, strl.) §§ 271-274 og 275, samt straffelovens bestemmelser om vold i nære relasjoner i §§ 282 og 283.

1.3.2 Metode

I denne avhandlingen vil jeg bruke alminnelig juridisk metode. Jeg viser til Jørn Øyrehagen Sunde sin fremstilling og hans definisjon av juridisk metode som

”...ein arbeidsframgangsmåte som gjer det mogeleg å omdanna materiell rett, henta frå ulike typar rettskjeldar, til operative rettsreglar gjennom ein rettsbruksprosess (”rettsanvendelsesprosess”).”⁴⁰ Hvor metodens mest grunnleggende funksjon er ”... å fyrst skilja ut det juridiske i saksmassen og formulera ei juridisk problemstilling.”⁴¹ Deretter ”... brukar ein metode for å finna dei relevante rettskjeldene, kalla relevansomgangen i juridisk metodelitteratur”.⁴² Til slutt, i tolkningsomgangen, bruker man metode for ”... å relatere og undersøkje rettskjeldene til kvar del av problemkomplekset”, så ”... set ein informasjonen frå dei ulike rettskjeldene saman for kvart problem og løyser eventuelle spenningar mellom dei slik at delane kan setjast saman til ei heilskapleg løysing på det innleiingsvis formulerte juridiske problemkomplekset.”⁴³ Den avsluttende delen kalles harmoniseringsomgangen.

³⁶ NOU 2020: 17 s. 45

³⁷ Opuz v. Turkey avsnitt 72-86

³⁸ Council of Europe (2021)

³⁹ Regjeringen, pressemelding nr. 29 (2017)

⁴⁰ Høgberg (2019) s. 27

⁴¹ Høgberg (2019) s. 27

⁴² Høgberg (2019) s. 27

⁴³ Høgberg (2019) s. 27

Med andre ord er alminnelig juridisk metode den metoden som gjør det mulig å utlede rettsregler fra ulike rettskilder, for deretter å benytte disse på spesifikke juridiske problemstillinger. Samt at man til slutt løser spenninger mellom rettsregler gjennom en harmoniseringsprosess.

En metodisk utfordring har vært et begrenset kildemateriale i form av faglig litteratur. En fremtredende rettskilde i fremstillingen videre er derfor EMDs rettspraksis. Jeg har også benyttet meg av NOU 2020: 17 ”Varslede drap? – Partnerdrapsutvalgets utredning” som jeg nevner tidligere i dette kapitlet.

Videre har jeg støttet meg på boken ”Strafferet og menneskeret” av Trine Baumbach. Denne har fungert godt som en innføring i tema, samt for å gå i dybden på visse områder. I avhandlingens kapittel 2.3 finnes en kort innføring i hennes fremstilling av den positive sikringspliktes tredeling.⁴⁴

En viktig motivasjon bak valg av tema har vært å belyse det tilgjengelige rettsmaterialet, samt å peke på viktigheten av den positive sikringsplikten i norsk rett og i henhold til partnervold.

1.4 Videre fremstilling og oppgavens oppbygging

Den videre fremstillingen i denne avhandlingen vil være en nærmere redegjørelse for hva aktivitets- og sikringsplikten i henhold til partnervold innebærer i kapittel 2. Videre en mer nøyaktig fremstilling av den positive sikringsplikten i delkapittel 2.2, samt en kort gjennomgang av Baumbachs tredeling basert på hennes bok ”Strafferet og menneskeret” i delkapittel 2.3.

I kapittel 3 vil jeg redegjøre nærmere for hvor sikringsplikten fremkommer både gjennom nasjonal lovgivning, og internasjonale konvensjoner. Videre i avhandlingen foretas en vurdering av EMDs behandling av og forventning til statenes aktivitets- og sikringsplikt i kapittel 4.

I kapittel 5 vil jeg gjøre en vurdering av norsk Høyesteretts behandling av sikringsplikten gjennom HR-2013-881-A. Til slutt, i avhandlingens kapittel 6, fremkommer avslutningen på oppgaven, samt en oppsummering av hvilke funn jeg har funnet gjennom arbeidet med avhandlingen.

⁴⁴ Se avhandlingens delkapittel 2.3

2 Hva innebærer aktivitets- og sikringsplikten statene har overfor fornærmede i partnervoldssaker?

2.1 Innledning

Den konvensjonsbeskyttede aktivitets- og sikringsplikten som statene innehar under EMK fremkommer av en rekke bestemmelser både i nasjonal og internasjonal lovgivning, samt ulike konvensjoner statene er bundet av.⁴⁵ I saker som omhandler partnervold, er rettighetene som fremkommer av EMK svært viktige og relevante for myndighetenes plikt og rett til å beskytte borgerne mot denne formen for vold.⁴⁶ Ut fra en ordlydstolkning av EMK artikkel 1, må det legges til grunn at som en konsekvens av statenes *plikt* til å gi beskyttelse, har de også *rett* til å iverksette tiltak som fremmer målet med sikringen. Dette henger sammen med den negative forpliktelsen for staten som jeg nevner innledningsvis, som skal hindre myndighetene å gripe unødvendig inn borgernes rettsfære.⁴⁷ I denne sammenheng kan det stilles spørsmål ved hvor grensene går i forholdet mellom statens positive og negative forpliktelser. For eksempel grensedragningen mellom når den positive plikten i form av beskyttelsestiltak kan anses å bli for inngripende, slik at det rammes av den negative plikten. I henhold til EMK artikkel 8, uttaler EMD

”The boundaries between the State’s positive and negative obligations under Article 8 do not lend themselves to precise definition. The applicable principles are nonetheless similar. In particular, in both instances regard must be had to the fair balance to be struck between the competing interests.”⁴⁸

EMD legger her til grunn at vurderingen beror på en interesseavveining mellom partenes ulike interesser, samt at avveiningen skal bygge på en ”fair balance” mellom partene og deres interesser.

Aktivitets- og sikringsplikten omfatter flere aspekter. Den positive forpliktelsen gir statene plikt til blant annet å utarbeide og vedta adekvat lovgivning, etterforske mistenkelige forhold, og straffeforfølge straffbare handlinger, i tillegg til å iverksette forebyggende tiltak.⁴⁹

2.2 Statens positive forpliktelse

Som jeg nevner innledningsvis, kan plikten for staten til å sikre sine borgere mot brudd på konvensjonsbestemmelsene i EMK, deles inn i en negativ og en positiv plikt. Den negative

⁴⁵ NOU 2020: 17 s. 45

⁴⁶ NOU 2020: 17 s. 45

⁴⁷ Se avhandlingens kapittel 1.1

⁴⁸ Dickson v. The United Kingdom avsnitt 70

⁴⁹ NOU 2020: 17 s. 45

forpliktelsen for staten består i å unngå unødige innblanding og inngrep i borgernes rettsfære og liv.⁵⁰ Dette kan for eksempel omfatte unødvendige eller urettmessige ransaker av privatpersoner. Den positive forpliktelsen, på den andre siden, innebærer at statene plikter aktivt å arbeide mot partnervold, og yte beskyttelse for individer mot krenkelser og inngrep i konvensjonsrettighetene som berøres ved partnervoldssaker.⁵¹ For eksempel gjennom å innføre og håndheve besøksforbud, eller opprette tilstrekkelige krisesenter som kan benyttes av befolkningen ved behov.

Videre kan positive forpliktelser også kalles aktivitetsforpliktelser, siden de forplikter staten til aktivt å handle. Spørsmålet om når de positive og negative forpliktelsene kommer til anvendelse består av en sammensatt vurdering fra EMDs side, som jeg ikke skal bevege meg nærmere inn på i denne avhandlingen. I forhold til partnervold derimot, er innfortolkningen av en positivrettslig aktivitets- og sikringsplikt under EMK artikkel 2, 3 og 8 svært relevant, og et godt utgangspunkt for beskyttelse av offer for partnervold. Vurderingen av sikringsplikten under disse bestemmelsene kommer jeg tilbake til senere i avhandlingen. EMK artikkel 2 omhandler retten til liv, artikkel 3 om retten til frihet fra tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling, artikkel 8 om rett til privat- og familieliv, og artikkel 14 om prinsippet om ikke-diskriminering.

Innfortolkningen av positive forpliktelser etter EMK, har sammenheng med rettens og statenes utvikling over tid, og bestemmelsene skal tolkes i lys av dagens forhold.⁵² I avgjørelsen fra EMD inntatt i *Tyrer v. The United Kingdom*, fastslås konvensjonen som et ”levende instrument”, som vil utvikles i takt med konvensjonsstatene.⁵³ EMK skal tolkes i lys av ”present days conditions”.⁵⁴ Det vil si at rettighetsbestemmelsene i EMK skal tolkes i dagens lys, og i samsvar med hvordan samfunnet og utviklingen er i dag.

Som nevnt tidligere, har tradisjonelt sett sikringsplikten omfattet inngrep som begås fra myndighetenes side og som rammer borgernes konvensjonsbeskyttede rettigheter og friheter, men man har sett at også private parter kan begå krenkelser overfor hverandre som bryter med rettighetene etter EMK.⁵⁵ Prinsippet om statens positive forpliktelse overfor borgerne springer ut fra tanken om at borgere kan krenke hverandres rettigheter i like stor grad som staten kan gri-

⁵⁰ Baumbach (2014) s. 353

⁵¹ Baumbach (2014) s. 351 og 353

⁵² Fremkommer av blant annet *Tyrer v. The United Kingdom* avsnitt 31.

⁵³ *Tyrer v. The United Kingdom* avsnitt 31.

⁵⁴ Baumbach (2014) s. 352.

⁵⁵ Se blant annet *X. and Y. v. The Netherlands* avsnitt 23

pe inn i borgernes rettigheter.⁵⁶ Dersom statens beskyttelse hadde vært konsentrert til kun å omfatte negative forpliktelser overfor borgernes rettigheter, ville den fort kunne anses for å være passiv, og bli anklaget for ikke å gripe inn og beskytte innbyggerne på en god måte. Den positive aktivitets- og sikringsplikten må sees i sammenheng med at statens negative plikt til å begrense sine inngrep overfor borgerne, ikke alltid sikrer effektiv beskyttelse. Det har derfor vært et reelt behov for å utvikle en doktrine om en forpliktelse for statene som sikrer effektivitet.⁵⁷ Denne doktrinen gir statene et utvidet ansvar til sikring og beskyttelse av innbyggerne sine.⁵⁸ Det tilsier at ut fra gjeldende rett skal borgerne beskyttes mot overgrep også fra andre privatpersoner, dette fremkommer blant annet gjennom EMD-dommen *X and Y v. The Netherlands*.⁵⁹ I dommen uttales prinsippet i forbindelse med beskyttelse av individer mot inngrep i EMK art. 8 fra andre private parter.⁶⁰

I saker som omhandler partnervold, innebærer det blant annet en plikt for staten og myndighetene, herunder politiet, til å handle der det er mistanke om vold mellom partene.⁶¹

For Norges del, innebærer en positivrettslig forpliktelse til å sikre borgerne sine mot partnervold, en beskyttelse av menneskerettigheter og den menneskelige verdighet.⁶² Norges nasjonale lovgivning inneholder flere ulike bestemmelser som innebærer en innfortolket aktivitets- og sikringsplikt for myndighetene. Jeg vil foreta en nærmere redegjørelse for disse under.⁶³

I utgangspunktet er det kun staten som kan være pliktsubjektet etter EMK, dette følger etter tolkning av artikkel 1 i konvensjonen.⁶⁴ Dette prinsippet omfatter begrepet ”indirekte tredjepartsvirkning”, som betyr at staten ikke holdes direkte ansvarlig for private individers handlinger, men kan holdes ansvarlig for sine unnlater i henhold til aktivitets- og sikringsplikten.⁶⁵ I praksis betyr dette at staten kan stilles ansvarlig for krenkelser av menneskerettighetene, til tross for at selve handlingen som krenkelsen består av er begått av en privatperson, og ikke staten selv.

⁵⁶ Baumbach (2014) s. 354

⁵⁷ Baumbach (2014) s. 351

⁵⁸ Baumbach (2014) s. 354

⁵⁹ *X and Y v. The Netherlands* avsnitt 23

⁶⁰ *X and Y v. The Netherlands* avsnitt 23

⁶¹ Baumbach (2014) s. 392

⁶² Baumbach (2014) s. 351

⁶³ Se avhandlingens kapittel 3

⁶⁴ EMK artikkel 1

⁶⁵ NOU 2012: 17 s. 172

Videre, etter EMK, har ikke staten et objektivt ansvar i straffesaker hvor den positive forpliktelsen til å forhindre lovbrudd er brutt.⁶⁶ Dette vil si at ansvaret ikke forekommer som absolutt. Staten er derfor ikke skyldig i å ha unngått å oppfylle sine positive forpliktelser etter konvensjonen dersom en gjerningsperson begår en kriminell handling, og denne handlingen ikke kan føres tilbake til, eller på noen måte kobles til staten.⁶⁷ Etter praksis fra EMD må staten, for at den skal bli ansvarlig for krenkelser av sikringsplikten etter EMK, kunne bebreides for ikke å ha reagert på en hendelse eller et forhold.⁶⁸ Det samme gjelder også hvor hendelsen enda ikke har skjedd, men staten er forpliktet til å iverksette tiltak for å forhindre brudd på konvensjonsbestemmelser overfor private.⁶⁹ En slik forpliktelse til å iverksette preventive tiltak forekommer der det er snakk om fare for brudd på EMK artikkel 2 om retten til liv, dette var spørsmålet i EMD avgjørelsen *Osman v. The United Kingdom*. Dette kommer jeg tilbake til senere i avhandlingen.⁷⁰

Videre er ikke gjerningspersonens atferd ubetydelig for saken.⁷¹ Dersom staten skal kunne stilles som ansvarlig for gjerningspersonens krenkelse av rettigheter etter EMK, må det kunne vises til at gjerningspersonens atferd kunne tilbakeføres til de tre komponentene som utgjør statens positive sikringsplikt.⁷² Disse omfatter statens potensielt manglende eller fraværende straffelovgivning, dens forsømte plikt til å forhindre alvorlige hendelser der det var mistanke og/eller visshet om vold, eller at staten ikke har fulgt opp saken slik de skal i ettertid av hendelsen gjennom prosedyre og rettsforfølgelse.⁷³ Disse komponentene fremkommer av Trine Baumbachs bok *”Strafferet og menneskeret”*.⁷⁴

I de tilfeller Norge har en positiv forpliktelse etter prinsippet i EMK, vil offeret ha et folkerettslig krav på den positive rettighetsbeskyttelsen som staten er bundet til.⁷⁵

2.3 Baumbachs tredeling

2.3.1 Innledning

Som jeg nevner ovenfor, oppstiller Trine Baumbach i sin bok *”Strafferet og menneskeret”* en tredelt positiv sikringsplikt for staten. Denne tredelingen innebærer at statens positive plikt

⁶⁶ Baumbach (2014) s. 357

⁶⁷ Baumbach (2014) s. 357

⁶⁸ Baumbach (2014) s. 257

⁶⁹ Se for eksempel avgjørelsen *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 115

⁷⁰ Se avhandlingens punkt 4.3.6

⁷¹ Baumbach (2014) s. 357

⁷² Baumbach (2014) s. 357

⁷³ Baumbach (2014) s. 357

⁷⁴ Se avhandlingens kapittel 2.3

⁷⁵ Baumbach (2014) s. 358

består av tre bestanddeler, som alle må være tilstede for at staten har overholdt sin sikringsplikt overfor borgerne.⁷⁶ Videre skal jeg kort gi en innføring i disse komponentene.

2.3.2 De legislative positive forpliktelsene

De legislative positive forpliktelsene innebærer statens plikt og rett til å vedta adekvat straffelovgivning, og i dette ligger at statens lovgivning overordnet ikke skal kriminalisere atferd.⁷⁷ Dette betyr at staten og myndighetene ikke skal slå ned på og straffe atferd som borgerne har rett til å praktisere. I henhold til sikringsplikten etter EMK artikkel 1 kan det således innfortolkes en forpliktelse for staten til å innrette sin lovgivning slik at det ikke praktiseres en atferd blant befolkningen som krenker andres rettigheter og friheter.⁷⁸

Statene er med andre ord ansvarlige for sin egen rettstilstand internt i eget land eller stat. De er ansvarlige for rettstilstanden både gjennom lovgivningen, og for domstolenes fortolkning og anvendelse av loven.

2.3.3 De preventive operasjonelle positive forpliktelsene

Den preventive operasjonelle positive forpliktelsen for staten omfatter de tilfellene hvor staten i en gitt situasjon hadde en særlig anledning til å handle, eller gripe inn, for å hindre at en hendelse skulle finne sted.⁷⁹ I utgangspunktet kan ikke staten holdes ansvarlig der det kan vises til at de har iverksatt tilstrekkelige tiltak i form av effektiv lovgivning for å hindre et lovbrudd.⁸⁰ De preventive operasjonelle positive forpliktelsene er et unntak i situasjoner hvor staten for eksempel vet at det foreligger en aktuell risiko for at en bestemt borger vil begå et alvorlig overgrep mot en annen borger. Et eksempel på en slik situasjon kan være hvor politiet har fått melding om truende eller voldelig atferd fra en part overfor en annen, men lar vær å rykke ut, da de egentlig til en viss utstrekning har plikt til å forhindre overgrepet.

2.3.4 De prosessuelle positive forpliktelsene

De prosessuelle positive forpliktelsene for en stat til å beskytte borgerne mot krenkelser fra andre borgere, omfatter deres plikt til å straffeforfølge allerede begåtte lovbrudd.⁸¹ Det innebærer en plikt til å etterforske og straffeforfølge gjerningspersonen.⁸² I saker som gjelder vold i nære relasjoner har staten en særlig plikt til å etterforske og rettsforfølge, jf. Irene Wilson v.

⁷⁶ Baumbach (2014) s. 358

⁷⁷ Baumbach (2014) s. 359

⁷⁸ EMK artikkel 1

⁷⁹ Baumbach (2014) s. 392

⁸⁰ Osman v. The United Kingdom avsnitt 115.

⁸¹ Valiulienė v. Lithuania avsnitt 75.

⁸² Baumbach (2014) s. 411 og 412

The United Kingdom, hvor det ble sagt at ”Victims of domestic violence are of a particular vulnerability”⁸³

3 Hvor fremkommer sikringsplikten for offer for partnervold

3.1 Nasjonal lovgivning

I vår nasjonale lovgivning fremkommer aktivitets- og sikringsplikten av flere bestemmelser svært spredt i lovgivningen. Her vil jeg kort presentere de viktigste. Den viktigste hjemmelen for statenes forpliktelse til sikring av borgerne, både i nasjonal og internasjonal lovgivning, er EMK artikkel 1. Som jeg skriver innledningsvis er denne hjemlet i vår nasjonale lovgivning gjennom menneskerettsloven. I dette kapitlet fremstiller jeg denne likevel under internasjonale konvensjoner, da den er en del av den internasjonale konvensjonen EMK.

3.1.1 Grunnloven § 92

Grunnloven § 92 –

*”Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter.”*⁸⁴

Bestemmelsen er den innledende i kapitlet om menneskerettighetene nedfelt i Grunnloven, som ble innført i 2014.⁸⁵ Grunnloven § 92 oppstiller statens sikringsplikt. Som ordlyden henfører, skal bestemmelsen vise til at norske myndigheter plikter å *respektere* og *sikre* menneskerettighetene.⁸⁶ Jeg vil bemerke at ordlyden i bestemmelsen kan tolkes dit at rettighetene både utgjør konstitusjonelle grenser for myndighetenes inngripen, og en plikt for staten til aktivt å foreta seg noe for at rettighetene skal beskyttes. Med begrepet myndigheter legger jeg til grunn i første rekke Storting, regjering og domstolene. Hvor regjering og Storting plikter å vedta reell lovgivning, og domstolene plikter, på et rettferdig vis, å håndheve og anvende lovgivningen. Fordi menneskerettighetene er grunnlovsfestet gjennom Grunnloven § 92, skal norske myndigheter både sikre grunnlovsrettigheter, samt bestemmelser nedfelt i EMK, som staten er bundet av.⁸⁷ I tillegg skal staten sørge for at eventuelle menneskerettsbrudd blir reparert.

Ved spørsmålet om internasjonale konvensjoner kan få grunnlovs trinnhøyde, ble det slått fast av Høyesterett i dommen inntatt i HR-2016-2554-P (Holship-saken) at;

⁸³ Irene Wilson v. The United Kingdom avsnitt 37

⁸⁴ Grl. § 92

⁸⁵ Skoghøy (2015)

⁸⁶ Grl. § 92

⁸⁷ Skoghøy (2015)

”Grunnloven § 92 kan ikke tolkes som en inkorporasjonsbestemmelse, men må forstås som et pålegg til domstolene og andre myndigheter om å håndheve menneskerettighetene på det nivå de er gjennomført i norsk rett.”⁸⁸

Gjennom denne dommen ble det dermed fastslått at bestemmelser i Grunnloven om menneskerettigheter skal ha grunnlovs rang - men ikke at Grl. § 92 skal forstås som en bestemmelse som gir grunnlovs rang til alle menneskerettigheter Norge er bundet av.⁸⁹ Derimot er det etablert tolkningspraksis om at menneskerettsbestemmelser i Grunnloven skal tolkes i lys av EMK og EMD-praksis.⁹⁰

3.1.2 Grunnloven § 93

Grunnloven § 93 første ledd –

*”Ethvert menneske har rett til liv. Ingen kan dømmes til døden.”*⁹¹

Bestemmelsen representerer på mange måter en kjernebestemmelse vedrørende sikringsplikten. Den stadfester den aller største menneskeretten av alle, nemlig livet. Videre sier Grl. § 93 fjerde ledd at

*”Statens myndigheter skal beskytte retten til liv og bekjempe tortur, slaveri, tvangsarbeid og andre former for umenneskelig eller nedverdiggende behandling”.*⁹²

Bestemmelsens fjerde ledd har også stor betydning for statens aktivitets- og sikringsplikt, da den etter en ordlydstolkning, uttrykkelig sier at staten skal *beskytte* individenes rettigheter i ulik form – under dette rettigheter og friheter som verner individer mot partnervold.

3.1.3 Likestillings- og diskrimineringsloven

Likestillings- og diskrimineringsloven gir en særlig plikt for myndighetene å sikre borgerne mot kjønnsbasert vold.⁹³ Formålet med loven er ”å fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver,

⁸⁸ Holship-saken, avsnitt 70

⁸⁹ Holship-saken, avsnitt 70

⁹⁰ NOU 2020: 17 s. 45

⁹¹ Grl. § 93 første ledd

⁹² Grl. § 93

⁹³ NOU 2020: 17 s. 47

etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlige forhold ved en person.”⁹⁴

I § 1 annet ledd redegjøres det for at betydningen av ordlyden ”likestilling”, er likeverd, like muligheter og like rettigheter.⁹⁵ I tredje og siste ledd, fremkommer at loven legger særlig vekt på å bedre kvinners og minoriteters stilling.⁹⁶ Det er spesielt lovens § 24 første ledd som sikringsplikten kan utledes fra. Av denne bestemmelsen fremkommer at offentlige myndigheter alltid skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering.⁹⁷

Videre plikter de norske myndighetene etter lovens bestemmelse å forebygge trakassering, seksuell trakassering og kjønnsbasert vold. Samt å motarbeide stereotypisering.⁹⁸

I loven menes *kjønnsbasert vold* som ”vold som er rettet mot en kvinne fordi hun er kvinne eller som i uforholdsmessig stor grad rammer kvinner, samt annen kjønnsrelatert vold.”⁹⁹ Med *annen kjønnsrelatert vold* menes ”kjønnsrelatert vold rettet mot menn, transepersoner og inkludert interkjønnede personer med uklare kjønns karakteristika og den vold som utøves på grunn av en persons kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk”.¹⁰⁰

Den sikringsplikten for myndighetene som kan utledes fra likestillings- og diskrimineringsloven § 24 første ledd innebærer at staten skal arbeide aktivt for et samfunn med likestilling og uten diskriminering.¹⁰¹ At myndighetene aktivt skal arbeide for likestilling og mot diskriminering i *all sin virksomhet*, innebærer at myndighetene har en aktiv plikt til å iverksette konkrete tiltak for å fremme likestilling.¹⁰² Norske myndigheter er pliktig til å tilstrebe likestilling og diskrimineringsforbud i alle samfunnets arenaer. Det vil si at vurderingen vedrørende likestilling og diskriminering skal inntas ved utarbeidelsen og vedtakelsen av nye lover, vedtak i

⁹⁴ Likestillings- og diskrimineringsloven § 1 første ledd

⁹⁵ Likestillings- og diskrimineringsloven § 1 annet ledd

⁹⁶ Likestillings- og diskrimineringsloven § 1 tredje ledd

⁹⁷ Likestillings- og diskrimineringsloven § 24 første ledd. Endring i Likestillings- og diskrimineringsloven, som trådte i kraft 1.januar 2020, ble i store trekk gjort i samsvar med utvalgets anbefalinger i NOU 2011: 18. Utvalget gikk sterkt inn for at det skulle presiseres i loven at myndighetene skulle ”forebygge diskriminering og trakassering, bekjempe hatvold, kjønnsrelatert vold og seksuell trakassering”, se NOU 2011: 18 s. 55. Med disse endringene § 24 fikk statens sikringsplikt et økt fokus.

⁹⁸ Likestillings- og diskrimineringsloven § 24 første ledd

⁹⁹ Prop. 63 L (2018-2019) s. 76

¹⁰⁰ Prop. 63 L (2018-2019) s. 76

¹⁰¹ Likestillings- og diskrimineringsloven § 24 første ledd

¹⁰² Prop. 81 L (2016-2017) s. 329

forvaltningen, samt i politiets virke. Myndighetene skal til enhver tid vurdere hensiktsmessige tiltak som styrker arbeidet for likestilling og ikke-diskriminering, jf. bestemmelsen.¹⁰³

3.2 Internasjonale konvensjoner

3.2.1 Innledning

Som jeg skriver ovenfor er Norge bundet av og rettslig forpliktet til å beskytte innbyggerne sine mot partnervold gjennom konvensjoner vi er forpliktet til. Myndighetene står i utgangspunktet fritt til å bestemme selv hvordan de ønsker å oppfylle rettigheter og plikter etter konvensjonene – hvordan etterlevelsen av konvensjonsforpliktelsene skal være, åpner for stor skjønsmessig frihet for staten.¹⁰⁴ Det finnes en rekke dokumenter fra internasjonale overvåkningsorganer, som rapporter og generelle tilrådninger, som kan være til god hjelp for fastsettelse av innholdet i menneskerettighetene, og fungerer som rettskilder – selv om de ikke har noen håndhevingsmyndighet der det er mistanke om manglende oppfølging.¹⁰⁵

3.2.2 Den europeiske menneskerettskonvensjonen

Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) pålegger alle statene som har ratifisert konvensjonen (heretter konvensjonsstatene), å oppfylle de rettigheter og friheter som følger av konvensjonen. Rettighetene og frihetene gjelder for alle borgerne innenfor statens jurisdiksjon, altså innenfor det området som staten har styre over. Alle konvensjonens artikler er bindende for FNs medlemsstater.¹⁰⁶

Den europeiske menneskerettskonvensjonen er et resultat av en samlet enighet i verden om at etter andre verdenskrig, skulle man samles om et sett felles rettigheter for borgerne og en sikring mot brudd på disse.¹⁰⁷ Arbeidet med utviklingen av konvensjonen startet i 1946.¹⁰⁸ For Norge trådte EMK i kraft i 1953, og er del av den nasjonale lovgivning gjennom mrl.¹⁰⁹

Konvensjonens artikkel 1, 2, 3 og 8 er som nevnt særlig relevante i denne avhandlingen, som omhandler statenes sikringsplikt og partnervold. Disse artiklenes viktighet fremkommer av EMD-praksis og er viktige for forståelsen av tema. Bestemmelsene i praksis vil belyses nær-

¹⁰³ NOU 2020: 17 s. 47

¹⁰⁴ NOU 2020: 17 s. 45

¹⁰⁵ NOU 2020: 17 s. 45

¹⁰⁶ FN-sambandet (2020)

¹⁰⁷ FN-sambandet (2020)

¹⁰⁸ FN-sambandet (2020)

¹⁰⁹ Regjeringen (2005)

mere senere i avhandlingen. Det er som kjent innfortolket en aktivitets- og sikringsplikt under disse bestemmelsene.¹¹⁰

3.2.2.1 EMK art. 2 – retten til liv

Bestemmelsen inntatt i EMK art. 2 gir borgerne rett til liv. Retten til liv blir ofte fremhevet som den aller mest grunnleggende menneskerettigheten.¹¹¹ Bestemmelsen lyder

”Art. 2 Right to life

1. Everyone’s right to life shall be protected by law. No one shall be deprived of his life intentionally save in the execution of a sentence of a court following his conviction of a crime for which this penalty is provided by law.
2. Deprivation of life shall not be regarded as inflicted in contravention of this article when it results from the use of force which is no more than absolutely necessary:
 - a. in defence of any person from unlawful violence;
 - b. in order to effect a lawful arrest or to prevent the escape of a person lawfully detained;
 - c. in action lawfully taken for the purpose of quelling a riot or insurrection.”¹¹²

Den negative forpliktelsen eksisterer under EMK artikkel 2 for at statene skal unngå å gripe inn i innbyggernes rett til liv gjennom å avstå fra blant annet å ta liv Etter utviklingen av rettspraksis fra EMD, kan det videre utledes en positiv plikt for statene til å sikre innbyggerne innenfor sin jurisdiksjon mot krenkelser av retten til liv etter EMK artikkel 2.¹¹³ Fordi retten til liv er en svært viktig og fundamental bestemmelse i konvensjonen, strekker statenes forpliktelse seg lenger enn under den ordinære sikringsplikten.¹¹⁴ Forpliktelsen innebærer at staten skal gripe inn og forhindre krenkelser og kriminalitet som faller inn under EMK artikkel 2.

Videre fremkommer det av praksis fra EMD at statene kun har plikt og rett til å sette inn beskyttelsestiltak dersom myndighetene *vet eller burde visst om en reell og umiddelbar risiko* knyttet til en bestemt privatperson, og at risikoen skyldes ulovlig atferd fra en annen privat-

¹¹⁰ Se eksempelvis *Valiulienė v. Lithuania* avsnitt 74, *Opuz v. Turkey* avsnitt 159, *Irene Wilson v. The United Kingdom* avsnitt 37, *A. v. Croatia* avsnitt 59 og *Bevacqua and S. v. Bulgaria* avsnitt 65

¹¹¹ NOU 2020: 17 s. 48

¹¹² EMK artikkel 2 første ledd

¹¹³ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 115

¹¹⁴ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 115

person.¹¹⁵ I tillegg til det foregående, må det finnes tiltak som myndighetene kan iverksette, og som vil ha effekt for å redusere risikoen.¹¹⁶ Dette fremkommer gjennom en rekke EMD-avgjørelser, og vil bli nærmere omtalt i avhandlingens kapittel 4.

3.2.2.2 EMK art. 3 – forbud mot tortur

Forbudet mot tortur fremkommer av EMK artikkel 3, som lyder slik

”Art. 3 Prohibition of torture

No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment.”¹¹⁷

Slik jeg skriver over vedrørende EMK artikkel 2, er det innfortolket en positiv forpliktelse for statene også under artikkel 3 i konvensjonen. I denne avhandlingen er bestemmelsen relevant fordi den oppstiller et forbud mot vold som kan tolkes ut fra ordlyden ”tortur, ... umenneskelig eller nedverdiggende behandling”.¹¹⁸ Det er imidlertid ikke all vold som faller inn under bestemmelsens ordlyd. Det viser seg at det skal noe til for at volden rammes av bestemmelsen, men EMD legger til grunn at vurderingen er relativ.¹¹⁹ Dette tolker jeg dit hen at spørsmålet vil bero på forhold ved enkelte saken.

3.2.2.3 EMK art. 8 – retten til privat- og familieliv

Etter denne bestemmelsen kan det utledes flere positive forpliktelser for statene. EMK artikkel 8 lyder

”Art. 8 Right to respect for private and family life

1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondance.
2. There shall be no intereference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic wellbeing of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of orthers.”¹²⁰

¹¹⁵ NOU 2020: 17 s. 48

¹¹⁶ NOU 2020: 17 s. 48

¹¹⁷ EMK artikkel 3

¹¹⁸ EMK artikkel 3

¹¹⁹ HR-2013-881-A avsnitt 37, jf. Opuz v. Turkey avsnitt 158

¹²⁰ EMK artikkel 8

Bestemmelsen i artikkel 8 omfatter retten til å være i fred fra uønsket oppmerksomhet fra andre, inkludert statens myndigheter. Den rommer både den fysiske og psykiske integritet.¹²¹ Det fremkommer i EMDs avgjørelse inntatt i *Peck v. The United Kingdom* at domstolen gir termen *privatliv* et bredt anvendelsesområde.¹²² Domstolen uttaler følgende om ordlydstolkningen:

”Private life is a broad term not susceptible to exhaustive definition. The Court has already held that elements such as gender identification, name, sexual orientation and sexual life are important elements of the personal sphere protected by Article 8. That Article also protects a right to identity and personal development, and the right to establish and develop relationships with other human beings and the outside world and it may include activities of a professional or business nature. There is, therefore, a zone of interaction of a person with others, even in a public context, which may fall within the scope of ”private life”... ”¹²³

Ved utførelsen av nye lover og bestemmelser i norsk rett, er Norge bundet av EMK som setter skranker og begrensninger for lovene og bestemmelsene vi vedtar i vår lovgivning.¹²⁴ Det vil si at når Stortinget vedtar en ny lov i den nasjonale lovgivningen, må denne være innenfor de grensene som EMK oppstiller.

EMK artikkel 8 er av stor betydning i partnervoldssaker, og bestemmelsen er gjennomgående i EMD-praksis.¹²⁵ I kapittel 4 kommer jeg tilbake til denne gjennom vurdering av praksis fra EMD.

3.2.3 Istanbul-konvensjonen

3.2.3.1 Innledning

I etterkant av EMD-dommen *Opuz mot Tyrkia*, opprettet Europarådet Konvensjon 11. mai 2011 om vold mot kvinner og vold i hjemmet (Istanbul-konvensjonen). Det fremkommer av fortalen at Istanbul-konvensjonen ble utviklet som en konsekvens av og i lys av praksis fra EMD på området for partnervold.¹²⁶ Konvensjonen er ikke inkorporert som en del av norsk

¹²¹ HR-2013-881-A avsnitt 34

¹²² *Peck v. The United Kingdom* avsnitt 57

¹²³ *Peck v. The United Kingdom* avsnitt 57

¹²⁴ Prop. 131 L (2018-2019) Lov om informasjonstilgang m.m. for Partnerdrapsutvalget s. 12

¹²⁵ Se eksempelvis *Irene Wilson v. The United Kingdom* og *A. v. Croatia*

¹²⁶ HR-2013-881-A avsnitt 50

lov, men i henhold til presumsjonsprinsippet antas norsk lov å være i overensstemmelse med Istanbul-konvensjonen.¹²⁷

3.2.3.2 Konvensjonens beskyttelse av fornærmede i partnervoldsaker

Istanbul-konvensjonens formål fremkommer av artikkel 1, og lyder som følger

”Article 1. Purposes of the Convention

1. The purposes of this Convention are to:
 - a. protect women against all forms of violence, and prevent, prosecute and eliminate violence against women and domestic violence;
 - b. contribute to the elimination of all forms of discrimination against women and promote substantive equality between women and men, including by empowering women;
 - c. design a comprehensive framework, policies and measures for the protection of and assistance to all victims of violence against women and domestic violence;
 - d. promote international co-operation with a view to eliminating violence against women and domestic violence;
 - e. provide support and assistance to organisations and law enforcement agencies to effectively co-operate in order to adopt an integrated approach to eliminating violence against women and domestic violence.
2. In order to ensure effective implementation of its provisions by the Parties, this Convention establishes a specific monitoring mechanism.

Konvensjonens formål er å fremme likestilling mellom kvinner og menn, verne om rettighetene til kvinner som er utsatt for vold, samt pålegge statene å arbeide aktivt mot vold og overgrep mot kvinner, jf. artikkelens første ledd. Videre innehar Istanbul-konvensjonen et eget eksternt overvåkingsorgan, GREVIO, som skal undersøke om statene oppfyller konvensjonens plikter på riktig måte.¹²⁸ Dette fremkommer av konvensjonens artikkel 1 annet ledd.

Istanbul-konvensjonen er en helt grunnleggende konvensjon i forbindelse med partnervold og partnerdrap, fordi den har et spesielt fokus på forkjempelse av vold mot kvinner. Den utgjør et

¹²⁷ GREVIO (2020) s. 4

¹²⁸ Norges institutt for menneskerettigheter (2020) *Ett år med Istanbul-konvensjonen*.

særlig viktig grunnlag for tematikken, og skiller seg ut fra andre konvensjoner på flere måter.¹²⁹

Konvensjonen viser, mer detaljert enn noen annen konvensjon som omhandler dette temaet, hvordan statene på best mulig måte kan ivareta sine forpliktelser overfor offer for partner vold.¹³⁰ På denne måten er også Istanbul-konvensjonen en moderne konvensjon, med en unik tilnærming på området. Konvensjonen er svært tydelig i sin ordlyd, og gir direkte instruksjoner til medlemsstatene om konkrete tiltak som kan og skal iverksettes for å bekjempe vold mot kvinner.¹³¹ Et eksempel er bestemmelsen om holdningsskapende arbeid i artikkel 13 nr. 1. Denne bestemmelsen pålegger statene regelmessig å drive holdningsskapende kampanjer mot vold og diskriminering mot kvinner.¹³² Videre pålegger konvensjonen i artikkel 23, at statene treffer beslutninger som gjør det mulig å opprette nødvendige krisesentre som skal gi husrom til voldsutsatte kvinner og barn.¹³³ I tillegg til disse bestemmelsene, inneholder Istanbul-konvensjonen en rekke bestemmelser som sørger for tilrettelegging, strukturering og koordinering, politiske avgjørelser, økonomi, frivillige organisasjoner, utdanning og forskning. Samt bestemmelser om rettslige skritt som etterforskning og erstatning, som skal sørge for et effektivt straffesystem.¹³⁴

Konvensjonen har tatt stilling til tiltak som faktisk fungerer, og utelatt dem som ikke har noe for seg. Dermed gir dette konvensjonen en helt særegen spisset kompetanse på området, og førsteplassen over midler for å bekjempe vold mot kvinner, og dermed også partnervold. Med dette som bakteppe, vil jeg bemerke at Istanbul-konvensjonen fremstår som et av de viktigste kildene vi har for bekjempelse av partnervold.

3.2.4 FNs kvinnekonvensjon

Konvensjon 18. desember 1979 om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner (FNs kvinnekonvensjon), er en internasjonal konvensjon vedtatt av FNs generalforsamling i 1979.¹³⁵ Konvensjonen er inntatt som en del av norsk lovgivning gjennom menneskerettsloven. Et av de overordnede formålene ved konvensjonen er å sette fokus på kvinners rettigheter i et menneskerettslig perspektiv.¹³⁶

¹²⁹ Norges institutt for menneskerettigheter (2020) *Ett år med Istanbul-konvensjonen*.

¹³⁰ Norges institutt for menneskerettigheter (2020) *Ett år med Istanbul-konvensjonen*.

¹³¹ Norges institutt for menneskerettigheter (2020) *Ett år med Istanbul-konvensjonen*.

¹³² Istanbul-konvensjonen artikkel 13 nr. 1

¹³³ Istanbul-konvensjonen artikkel 23

¹³⁴ Se Istanbul-konvensjonens kapittel 1-5

¹³⁵ United Nations Human Rights (2021)

¹³⁶ United Nations Human Rights (2021)

I konvensjonens artikkel 2 sies det uttrykkelig at

”Konvensjonspartene fordømmer alle former for kvinnediskriminering og er enige om å føre en politikk, uten opphold og med alle egnede midler, som tar sikte på å avskaffe alle former for kvinnediskriminering, og for dette formål forplikter de seg til ...”¹³⁷

Bestemmelsen følger opp med punktene a-g, hvor det gis konkrete målsetninger for statene og de nasjonale myndighetene. Eksempelvis konvensjonens artikkel 2 bokstav b som uttrykker statens plikt til å vedta tiltak som lovgivning, samt sanksjoner når det er nødvendig, som forbyr all diskriminering av kvinner.

Videre peker FNs kvinnekonvensjon på konvensjonsstatenes plikt til å treffe alle tiltak som er nødvendige for å

”... endre menns og kvinners sosiale og kulturelle atferdsmønstre, med sikte på å avskaffe fordommer og hevdvunnen og all annen praksis som bygger på stereotype manns- og kvinneroller, eller på forestillingen om at et av kjønnene er det andre underlegent eller overlegent.”¹³⁸

Denne konvensjonen er svært konkret i sine bestemmelser, og legger opp til en vid skjønnsmargin for statene til hvordan de ønsker å etterleve de ulike kravene i konvensjonen. Dette er i likhet med EMDs skjønnsmargin overfor statene under hvilke tiltak som kreves for å beskytte borgerne mot krenkelser og statens suverenitet.¹³⁹

4 En vurdering av EMDs behandling av aktivitets- og sikringsplikten vedrørende partnervold

4.1 Innledning

I den følgende delen av denne avhandlingen, vil jeg foreta en vurdering av domstolenes behandling av den positive aktivitets- og sikringsplikten statene innehar overfor sine borgere, i saker som omhandler partnervold. Herunder både EMDs vurderinger i dette kapittelet, samt Høyesteretts vurdering i kapittel 5. Min vurdering av Høyesteretts behandling av tema, vil bero på en tolkning av dommen inntatt i HR-2013-881-A. Til slutt vil jeg sammenligne de ulike domstolenes vurdering av den positive sikringsplikten, og eventuelt påpeke forskjeller i

¹³⁷ FNs kvinnekonvensjon artikkel 1

¹³⁸ FNs kvinnekonvensjon artikkel 5 bokstav a

¹³⁹ Se avhandlingens punkt 5.2.3 og eksempelvis EMD-avgjørelsen Valiuliene v. Lithuania

behandlingen av spørsmålet vedrørende eventuelle brudd på statens plikter. Vedrørende vurderingen av EMDs behandling av sikringsplikten, vil jeg belyse temaet gjennom et utvalg sentrale og relevante dommer fra EMD. Vurderingen EMD foretar under de ulike bestemmelsene i konvensjonene, varierer noe, og dermed har jeg skilt de ulike artiklene fra hverandre i denne innledende delen av vurderingen, for senere å behandle dem under ett for å få et mer sammenlignende perspektiv.

4.2 EMDs rettslige utgangspunkt i saker vedrørende partnervold

4.2.1 EMK artikkel 1

Det rettslige utgangspunktet i saker vedrørende partnervold er EMK artikkel 1. Her fremkommer selve kjernen av statenes sikringsplikt som sier uttrykkelig at konvensjonsstatene *plikter å sikre enhver innen sitt myndighetsområde de rettigheter og friheter som er fastlagt i del 1 av denne konvensjonen*.¹⁴⁰ Denne innledende bestemmelsen pålegger at alle statene skal sørge for at rettighetene og frihetene i konvensjonen skal oppfylles. Deriblant doktrinen om den positive sikringsplikten som kan utledes av EMD praksis og innebærer at statene blant annet aktivt handler ved mistanke om partnervold.

I dommen fra Høyesterett inntatt i HR-2013-881-A nevnes uttrykkelig at subsumsjonen under artikkel 3 og 8, om det har foregått brudd på konvensjonsrettigheter, er uvesentlig for vurderingen av om staten har brutt sine plikter til å sikre etter EMK artikkel 1.¹⁴¹ Av dette utleder jeg at subsumsjonen under konvensjonsbestemmelsene ikke har innvirkning, eller har avgjørende virkning, på spørsmålet om staten har brutt sin sikringsplikt etter EMK artikkel 1. Spørsmålet om statens sikringsplikt overfor borgerne etter EMK artikkel 1 beror på om staten har gitt tilstrekkelig beskyttelse overfor det utsatte individet.

4.3 Hva forventer EMD av aktivitets- og sikringsplikten?

4.3.1 Innledning

I det følgende delkapittelet skal jeg foreta en vurdering av hva EMD forventer av konvensjonsstatenes positive aktivitets- og sikringsplikt under EMK artikkel 1. I betydningen av dette legger jeg hva EMD mener en aktivitets- og sikringsplikt innebærer for statene som er bundet av EMK gjennom ratifisering av konvensjonen. Analysen vil bero på gjennomgående momenter jeg har funnet gjennom avgjørelser fra EMD.

¹⁴⁰ EMK artikkel 1

¹⁴¹ HR-2013-881-A avsnitt 13

Sikringsplikten i henhold til partnervold har over lang tid blitt nøye vurdert av EMD, samt at aktivitets- og sikringspliktens innhold er blitt utviklet og endret i takt med tiden.¹⁴² Domstolen har gjennom en rekke ulike avgjørelser knyttet til partnervold, utviklet selve rekkevidden av den positive sikringsplikten for statene.¹⁴³ Vurderingene varierer noe ut fra hvilke konvensjonsbestemmelser staten har brutt sin sikringsplikt under, men etter en nøye gjennomlesning av praksis som berører ulike bestemmelser finnes noen fellestrekk ved behandlingen av statenes positive aktivitets- og sikringsplikt. I den følgende vurderingen vil det legges hovedvekt på sikringsplikten under EMK artikkel 3 og art. 8, samt noe under artikkel 2, fordi de er blant konvensjonens viktigste og mest gjennomgående bestemmelser i saker vedrørende partnervold.

4.3.2 Utgangspunktet for EMDs forventninger til sikringsplikten

Et utgangspunkt for EMDs forventninger til konvensjonsstatenes aktivitets- og sikringsplikt er en målsetting om at statene og deres myndigheter helhetlig sørger for deres forpliktelser i henhold til EMK. Forpliktelsene innebærer som kjent å beskytte borgerne innenfor sin jurisdiksjon, sørge for at deres rettigheter og friheter er ivaretatt, samt at disse er tilstrekkelig redegjort for.¹⁴⁴ Utgangspunktet blir lagt til grunn i EMD-praksis, blant annet i dommen *Opuz v. Turkey*.¹⁴⁵ Jeg tolker uttalelsene fra EMD vedrørende borgernes rettigheter og at de skal være tilstrekkelig redegjort for, dithen at de må være tilgjengelige for allmennheten. Samt at lovverket skal følges opp av myndighetene gjennom vedtagelser av nye lover og straffeforfølgelse. Jeg legger denne forståelsen til grunn i min videre vurdering.

4.3.3 *Opuz v. Turkey*

EMD-avgjørelsen inntatt i *Opuz v. Turkey* omhandler et turbulent forhold med partnervold. En tyrkisk kvinne og hennes mor blir over en periode på tre år utsatt for både vold og trusler fra kvinnens ektemann. Voldshendelsene var av ulik styrke, men ved gjentatte anledninger ble det påført kropps- og ansiktsskader i form av blåmerker, sår og hevelser.¹⁴⁶ Begge kvinnene ble utsatt for alvorlige trusler, blant annet truet ektemannen med å drepe dem.¹⁴⁷ Det endte med at moren blir drept av mannen til datteren. Han ble stilt for retten, og dømt for drapet.

¹⁴² HR-2013-881-A avsnitt 45

¹⁴³ *Hajduová v. Slovakia* avsnitt 45-47

¹⁴⁴ *Opuz v. Turkey* avsnitt 165

¹⁴⁵ *Opuz v. Turkey* avsnitt 159

¹⁴⁶ *Opuz v. Turkey* avsnitt 9-44

¹⁴⁷ *Opuz v. Turkey* avsnitt 9

Under løslatelsen av ham før ankeforhandlingene, ba kvinnen om statlig beskyttelse, da eksmannen igjen hadde begynt å true henne gjennom hennes nye kjæreste. Ingen beskyttelsestiltak ble innført fra statens side, og kvinnens forsvarer informerte EMD om dette. Senere satte myndighetene inn særlige tiltak for å beskytte kvinnen.

I sin vurdering kommer EMD, i *Opuz v. Turkey*, til at staten har brutt sin plikt til gi beskyttelse og sikre de fornærmede mot gjerningsmannens vold, trusler og misbruk under EMK artikkel 3. I tillegg til å ha forsømt sikrings- og aktivitetsplikten under artikkel 3, ble staten dømt for brudd på artikkel 2 om retten til liv og artikkel 14 om forbud mot diskriminering. Denne saken belyser temaet godt, da den trekker frem en rekke viktige momenter i EMDs vurdering av sikringsplikten, og hva som forventes av statene som er bundet til den.

EMD uttaler at det kreves en minstegrad for at vold skal klassifiseres som *tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling* etter konvensjonens artikkel 3, og dermed falle inn under statens sikringsplikt.¹⁴⁸ Domstolen anser forholdene i denne saken som tilstrekkelig alvorlig til at de omfattes av EMK artikkel 3, tatt i betraktning truslenes belastning og de gjentatte voldshendelsenes belastning på kvinnen, samt at offerets sosiale bakgrunn, og situasjon som kvinne i sør-Tyrkia gjør henne utsatt og sårbar i seg selv.¹⁴⁹

Videre påpeker de at selve vurderingen av om volden faller innunder bestemmelsen i EMK beror på en rekke momenter som sakens omstendigheter, voldens sammenheng, varighet, dens fysiske og psykiske art og effekt, samt offerets kjønn, alder og helse.¹⁵⁰ Dette slås også fast i avgjørelsen inntatt i *Costello-Roberts v. The United Kingdom*, hvor saken omhandler en internatskole hvor et barn ble straffet ved flere ”klask” på baken. Til sammenligning konkluderte EMD med at også denne graden av vold omfattes av artikkel 3.

Spørsmålet i avgjørelsen *Opuz v. Turkey*, var om staten tok de nødvendige skritt for å hindre de alvorlige volds- og trusselhendelsene.¹⁵¹ EMD finner at statens motsvar på ektemannens truende og voldelige oppførsel *åpenbart* var utilstrekkelig i forhold til de aktuelle lovbruddenes alvorlighetsgrad.¹⁵² Myndighetene i denne saken fremsto for Domstolen som passive da de ikke fulgte opp hendelser de visste om, med adekvate tiltak. EMD belyser at saken avslører manglende effektivitet hos myndighetene, samt en viss grad av det som fremstår som toleranse for lovbruddene. Staten hadde heller ikke gjort nok for å oppnå en merkbar forebyggende

¹⁴⁸ *Opuz v. Turkey* avsnitt 158

¹⁴⁹ *Opuz v. Turkey* avsnitt 160

¹⁵⁰ Se også *Costello-Roberts v. The United Kingdom* avsnitt 30

¹⁵¹ *Opuz v. Turkey* avsnitt 162

¹⁵² *Opuz v. Turkey* avsnitt 170

eller avskrekkende effekt på oppførselen til siktede.¹⁵³ I følge EMD forventes det at beskyttelsestiltakene iverksettes i form av effektiv avskrekking av ektemannen mot alvorlige brudd på fornærmedes integritet.¹⁵⁴

At konvensjonsstatene er forpliktet til å sørge for å sikre borgerne mot inngrep i sine rettigheter, jf. EMK artikkel 1, innebærer flere aspekter for myndighetene. Dette omhandler hva som forventes av statene for å oppfylle sikringsplikten. I den foregående dommen *Opuz v. Turkey* uttales det i avsnitt 42 at

”As regards the question whether the State could be held responsible, under Article 3, for the ill-treatment inflicted on persons by non-state actors, the Court recalls that the obligation on the High Contracting Parties under Article 1 of the Convention to secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in the Convention, taken together with Article 3, requires States to take measures designed to ensure that individuals within their jurisdiction are not subjected to torture or inhuman or degrading treatment or punishment, including such ill-treatment administered by private individuals ...”

I uttalelsen pekes det på at statene skal *take measures*, eller iverksette tiltak, som sørger for at individer ikke blir utsatt for umenneskelig eller nedverdiggende behandling. Med dette utgangspunktet kan det stilles spørsmål ved hvilken betydning som kan tillegges denne ordlyden. Hvilke tiltak kreves, og vil være tilstrekkelige for å oppfylle statens aktivitets- og sikringsplikt? Dette kommer jeg tilbake til.

4.3.4 Valiulienè v. Lithuania

I etterkant av avgjørelsen i *Opuz v. Turkey* har vurderingen av statenes brudd på sin aktivitets- og sikringsplikt blitt vurdert blant annet i avgjørelsen *Valiulienè v. Lithuania*. I denne avgjørelsen påberoper fornærmede seg mangel på statlig beskyttelse under både EMK artikkel 3 om frihet fra tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling og artikkel 8 om rett til respekt for privat- og familieliv.

Fornærmede i saken er en kvinne som levde i et forhold preget av partnervold. Hun klaget inn forholdet for den lokale domstolen, og saken ble videreført til påtalemyndighetene. Deretter tilbake til domstolen – hvor saken til slutt ble avvist med den begrunnelse at enhver form for påtale var foreldet. Da saken endelig kom opp til behandling i EMD, var konklusjonen at det

¹⁵³ *Opuz v. Turkey* avsnitt 170

¹⁵⁴ *Opuz v. Turkey* avsnitt 176

forelå brudd på EMK artikkel 3 og artikkel 8. Avgjørelsen ble begrunnet i blant annet at den strafferettslige etterforskningen i henhold til partnervold var ineffektiv og ikke oppfylte den standarden som kreves.¹⁵⁵

I denne avgjørelsen blir det blant annet fremhevet at konvensjonsstatene skal sørge for å innføre strafferettslige bestemmelser med formål å avskrekke lovbrudd som rammes av bestemmelsen.¹⁵⁶ Videre, i samme avsnitt, legger EMD opp til at statene er pliktige til å støtte opp under rettshåndhevelsesapparater for spesifikt å forebygge, minske forekomsten av, samt å straffe brudd på slike bestemmelser.

Etter fremstillingen av EMD-avgjørelsene *Opuz v. Turkey* og *Valiulienė v. Lithuania*, vil jeg bemerke at det er en klar og tydelig praksis at EMD forventer av aktivitets- og sikringsplikten at statene aktivt skal foreta seg de skritt som kan gi beskyttelse til dem som lever under vold og trusler fra sin partner. Dette henger sammen med utgangspunktet om at statene skal sikre innbyggerne sine de rettigheter og friheter som følger av EMK, jf. EMK artikkel 1. Videre påpeker jeg at et fellestrekk ved avgjørelser fra EMD vedrørende partnervold og sikringsplikt er at terskelen for å iverksette tiltak i mine øyne fremstår som relativt lav. Der det foreligger et brudd på en konvensjonsbestemmelse, vil det også ofte foreligge et brudd på statens sikringsplikt – der det kan innfortolkes en sikringsplikt under konvensjonsbestemmelsen. Dette ser man i både *Opuz v. Turkey* og *Valiulienė v. Lithuania*.

4.3.5 Forventninger til lovverk, handling og straffeforfølgelse/tiltak

Vedrørende spørsmålet om hvilke konkrete tiltak som vil være tilstrekkelig for å oppfylle EMDs forventninger til aktivitets- og sikringsplikt for staten, fremkommer etter min vurdering, noen prinsipper som går igjen i avgjørelser fra EMD.

Særlig fremheves det gjennom praksis at statens positive forpliktelse under artikkel 8, også sett i sammenheng med artikkel 3, kan innebære en plikt for statene å opprettholde og anvende i praksis et tilstrekkelig juridisk rammeverk som gir beskyttelse for truende og voldelig atferd fra privatpersoner. Dette fremkommer blant annet i avgjørelsen *Bevacqua and S. v. Bulgaria*. Her uttaler domstolen i avsnitt 65 at

”...under Article 8 taken alone or in combination with Article 3 of the Convention – may include, in certain circumstances, a duty to maintain and apply in practice an

¹⁵⁵ *Valiulienė v. Lithuania* avsnitt 75

¹⁵⁶ *Valiulienė v. Lithuania* avsnitt 75

adequate legal framework affording protection against acts of violence by private individuals”.¹⁵⁷

Rettstilstanden støttes av domstolen i avgjørelsen *A. v. Croatia*. Der fremkommer at

”...they are to maintain and apply in practice an adequate legal framework affording protection against acts of violence by private individuals”.¹⁵⁸

Hvilke tiltak som forventes at igangsettes beror på blant annet hvilket juridisk saksområde man befinner seg på. Samt sakens alvorlighetsgrad, ressursbruk og prioriteringer. I *Valiulienė v. Lithuania* påpeker EMD at det kun er i de situasjonene hvor tiltakene viser seg å ha vært inadequate at staten kan stilles til ansvar for ikke å ha iverksatt tilstrekkelige tiltak, og brutt sin aktivitetsplikt.¹⁵⁹

Jeg vil bemerke at vedrørende EMD sin forventning til sikrings- og aktivitetsplikt under EMK artikkel 8, peker domstolen på at dens oppgave ikke er å overstyre de kompetente innenlandske myndighetene og domstolene. De skal ikke bestemme hvilke tiltak som er de mest hensiktsmessige, og som passer best for den enkelte stat for å beskytte mot overgrep etter artikkel 8. Derimot utpeker EMD som sin oppgave å gjennomgå avgjørelser som de nasjonale domstolene har tatt under menneskerettskonvensjonens bestemmelser. Dette uttaler domstolen i avgjørelsen *Hajduová v. Slovakia*.¹⁶⁰ Prinsipputtalelsen er gjentatt i blant annet *Irene Wilson v. The United Kingdom*.¹⁶¹

4.3.5.1 *Sammenhengen med Istanbul-konvensjonen*

EMD sin tilnærming til spørsmålet vedrørende kravet om at statene skal *take measures* i form av blant annet å vedta og praktisere et passende og tilstrekkelig juridisk rammeverk, kan sees i sammenheng med Istanbul-konvensjonen. Det vektlegges uttrykkelig i avgjørelsen *Bevacqua and S. v. Bulgaria*, at standpunkter og bestemmelser fra rettslige instrumenter er av stor vekt i EMDs vurderinger i forhold til sikrings- og aktivitetsplikt i henhold til partnervold.¹⁶² Jeg vil bemerke at den samme rettstilstanden støttes i *Opuz v. Turkey*, hvor det blir uttalt

¹⁵⁷ *Bevacqua and S. v. Bulgaria* avsnitt 65

¹⁵⁸ *A. v. Croatia* avsnitt 60

¹⁵⁹ *Valiulienė v. Lithuania* avsnitt 76-77

¹⁶⁰ *Hajduová v. Slovakia* avsnitt 47

¹⁶¹ *Irene Wilson v. The United Kingdom* avsnitt 37

¹⁶² *Bevacqua and S. v. Bulgaria* avsnitt 65

”Furthermore, in interpreting the provisions of the Convention and the scope of the State’s obligations in specific cases ... the Court will also look for any consensus and common values emerging from the practices of European States and specialised international instruments, such as the CEDAW, as well as giving heed to the evolution of norms and principles in international law through other developements such as the Belém do Pará Convention, which specifically sets out State’s duties relating to the eradication of gender-based violence.”¹⁶³

Gjennom prinsipputtalelsene i denne avgjørelsen legger EMD opp til det jeg anser som et felles utgangspunkt, eller grunnlag vedrørende behandlingen av partnervold og aktivitets- og sikringsplikt for konvensjonsstatene. Gjennom å støtte spesialiserte internasjonale instrumenter, samt bygge opp under felles verdier, normer og prinsipper som fremkommer og utvikles gjennom internasjonal praksis. I avgjørelsens uttalelse nevnes uttrykkelig CEDAW, eller FNs kvinnekonvensjon som skriver om i avhandlingens kapittel 3.2.4.

Dette kan tolkes dit hen at Istanbul-konvensjonen er et viktig instrument i EMDs vurderinger. Det er jo heller ikke unaturlig, da Istanbul-konvensjonen er Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner, og et svært viktig instrument ved nettopp bekjempelse av vold.

Istanbul-konvensjonen har som overordnet formål å verne mot, bygge rammeverk og hjelpe alle dem som lever under partnervold, eller står i fare for vold fra partner, og vold i nære relasjoner.¹⁶⁴ Gjennom formålsbestemmelsen i artikkel 1 bokstav a-e, oppstiller konvensjonen flere punkter som skaper et rammeverk for konvensjonsstatene. Etter min vurdering er det en rekke punkter i konvensjonen som henger nøye sammen med EMDs forventninger til statenes aktivitets- og sikringsplikt, og blir samtidig tydelig vektlagt i EMD. Blant annet ser man kravet til relevant og tilstrekkelig lovgivning som uttrykkelig oppstilles i Istanbul-konvensjonen artikkel 4 nr. 1. I denne bestemmelsen pålegger konvensjonen partene gjennom blant annet lovgivning, å treffe de tiltakene som er nødvendige for å fremme og verne om retten for alle, ikke minst kvinner, til å leve et liv uten vold, både i den offentlige og private sfæren. Jeg vil bemerke at denne bestemmelsen og Istanbul-konvensjonen som helhet, for øvrig er i overensstemmelse med EMD sin praksis, slik vi så tidligere i avgjørelsene *Bevacqua and S. v. Bulgaria* og *A. v. Croatia*. Rettstilstanden underbygges videre gjennom Istanbul-konvensjonen ved at i tillegg til lovgivning, kreves det videre i artikkel 5 nr. 2 at konvensjonsstatene treffer tiltak som er nødvendige for at det tas sikte på å hindre, etterforske, straffe og gi erstatning for

¹⁶³ Opuz mot Tyrkia avsnitt 164

¹⁶⁴ Istanbul-konvensjonen artikkel 1

voldshandlinger som rammes av konvensjonens virkeområde, og som er utøvet av ikke-statlige aktører.¹⁶⁵

I denne sammenhengen vil jeg bemerke at Istanbul-konvensjonen på mange måter er et instrument for å gi beskyttelse til dem som er spesielt sårbare. Dette inkluderer dem som lever under partnervold. Rettstilstanden om at særlig sårbare individer skal beskyttes, støttes i EMD-praksis, og fremkommer som et av hovedpunktene i avgjørelsen *Irene Wilson v. The United Kingdom*. Her nevnes uttrykkelig at barn og utsatte, særlige sårbare individer har rett til effektiv beskyttelse.¹⁶⁶ Uttalelsene støttes av avgjørelsen *Hajduová v. Slovakia*, og fremstår som et viktig punkt i EMDs avgjørelser i partnervoldssaker.

4.3.6 Osman v. The United Kingdom

Denne avgjørelsen fra EMD viser at statens forpliktelse i forbindelse med bestemmelsen i EMK artikkel 2 om retten til liv, strekker seg lenger enn den ordinære sikringsplikten. Dette er med tanke på statens plikt til innføring av effektive strafferettslige bestemmelser for å avskrekke individer mot å begå lovbrudd, samt å gi de strafferettslige bestemmelsene støtte gjennom rettshåndhevelsesmekanismene.¹⁶⁷ Der det er fare for liv, vil det kunne innfortolkes en aktivitetsplikt for myndighetene til å iverksette operasjonelle tiltak som kan gi beskyttelse og forhindre overgrep, dette utgangspunktet finner vi i EMD-avgjørelsen *Osman v. The United Kingdom*. Avgjørelsen ligger noe utenfor temaet for denne avhandlingen, partnervold og sikringsplikt, men er likevel svært relevant, fordi den belyser en rekke viktige gjennomgående poeng fra EMDs praksis, som jeg mener også er relevante i saker vedrørende partnervold. Jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på selve faktum i saken, men heller belyse prinsippene jeg finner relevant.

Etter min vurdering, kan statens plikt til å iverksette operasjonelle tiltak i forbindelse med brudd på eller fare for brudd på EMK art. 2, utledes av den plikten staten innehar til å ta aktive skritt for å hindre at private krenker hverandre. Som et naturlig utgangspunkt anser jeg at omfanget av denne forpliktelsen til å gå utover den ordinære sikringsplikten, vil bero på spørsmålet om tvisten mellom partene. For eksempel alvorlighetsgraden og omstendighetene rundt det konkrete tilfellet. Dette synet støttes i *Osman v. The United Kingdom*.¹⁶⁸

I denne saken kom domstolen til at det ikke forelå brudd på EMK artikkel 2 om retten til liv, og dermed heller ingen brudd på statens aktivitets- og sikringsplikt. EMD begrunnet avgjørel-

¹⁶⁵ Istanbul-konvensjonen artikkel 5 nr. 2

¹⁶⁶ *Irene Wilson v. The United Kingdom* avsnitt 37

¹⁶⁷ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 115

¹⁶⁸ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 115

sen med at det aldri hadde foreligget et konkret tidspunkt hvor myndighetene og politiet visste, eller burde ha visst om at det var reell og umiddelbar risiko for at liv stod i fare. Domstolen påpeker at de eventuelle tiltak politiet kunne iverksatt i saken, ikke hadde garantert for ønsket resultat. Det var spørsmål om en arrestasjon, mer aktive etterforskningstiltak og ransaking for å finne ytterligere bevis i saken.¹⁶⁹ Selv om det i denne saken ble begått drap, fant politiet som nevnt ingen brudd på myndighetenes plikt til å sikre individer under sin jurisdiksjon etter EMK artikkel 1. Med dette vil jeg bemerke at terskelen for å iverksette operasjonelle beskyttelsestiltak som nevnt i dommen, virker noe høyere, nettopp fordi vi har med enda mer inngripende tiltak å gjøre. Samt at det, som jeg nevner over, synes å spille en stor rolle hvordan saken utarter seg og sakens natur i seg selv.

EMD kom til motsatt resultat i den nevnte saken *Opuz v. Turkey*. Også i denne saken klaget fornærmede inn at staten hadde sviktet sin plikt til å sikre morens liv etter at hun ble drept av datterens ektemann, jf. EMK artikkel 2. Domstolen kom her til at staten hadde brutt sin sikringsplikt overfor moren.¹⁷⁰ Avgjørelsen ble begrunnet med at politiet visste eller burde ha visst om sakens alvorlighetsgrad og at det forelå en risiko for morens liv.¹⁷¹

Til forskjell fra *Osman v. The United Kingdom*, var det i saken *Opuz v. Turkey* svært mange alvorlige, voldelige hendelser og anmeldelser som politiet visste om, som ledet opp mot det endelige drapet. Dessuten viste ektemannen i avgjørelsen voldelig atferd helt fra begynnelsen av forholdet mellom han og datteren til drapsofferet.

4.3.7 Kontrová v. Slovakia

EMD avgjørelsen inntatt i *Kontrová v. Slovakia*, omhandler også spørsmålet om statens brudd på sin aktivitets- og sikringsplikt etter EMK artikkel 2 om retten til liv, i likhet med den foregående avgjørelsen i *Osman v. The United Kingdom*. Denne saken omhandler en kvinne som levde i et voldelig ekteskap, og rapporterte en av hendelsene til politiet. Rapporteringen ble trukket tilbake, med hjelp fra ektemannen, og et par måneder senere meldte en slektning av kvinnen fra til politiet om at kvinnens ektemann truet med å ta livet av seg selv, samt deres to barn. Kvinnen selv meldte fra om det samme rett etterpå. Politiet rykket ut til stedet, men da de ankommer har ektemannen til kvinnen reist og tatt med seg deres to barn. Politiet ba kvinnen om å besøke politistasjonen morgenen etter for å gi en formell anmeldelse av forholdet. Kvinnen gjorde som politiet sa. Noen dager senere skjøt ektemannen barna og seg selv.

¹⁶⁹ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 121

¹⁷⁰ *Opuz v. Turkey* avsnitt 149

¹⁷¹ *Opuz v. Turkey* avsnitt 148

I denne saken ble staten dømt for å ha sviktet sin plikt til beskyttelse av de to barna.¹⁷² Avgjørelsen ble begrunnet med blant annet politiets forsømmelse av sin plikt til å følge opp saken.¹⁷³ Politiet hadde kjennskap til volden kvinnen ble utsatt for, samt ektemannens bortføring av barna, men ba kvinnen komme tilbake dagen etter. Denne avgjørelsen avslører en stor grad av passivitet hos politiet. Til sammenligning med *Osman v. The United Kingdom*, hvor staten ikke blir dømt for brudd på aktivitets- og sikringsplikten, er det her et vidt annet faktum. I *Osman* peker EMD på at politiet ikke hadde et konkret tidspunkt hvor de kunne ha visst eller burde ha visst om at det forelå reell og umiddelbar risiko for at liv stod i fare. I denne saken derimot har politiet god kjennskap til ektemannens bortføring av barna, og jeg anser dette som det mest avgjørende for at staten ble dømt i *Kontrovà v. Slovakia*. Sett sammen med deres passivitet.

Både avgjørelsen *Osman v. The United Kingdom* og *Kontrovà v. Slovakia* belyser hvordan staten i visse tilfeller forventes av EMD å operere utover den generelle sikringsplikten etter EMK artikkel 1. Dette gjelder, som jeg skriver over, særlig der det er snakk om svært alvorlige lovbrudd, som krenkelser av retten til liv, jf. EMK artikkel 2.

Jeg vil bemerke at denne mer omfattende aktivitetsplikten inngår i Baumbach sin tredeling, og aspektet som hun kaller ”den preventive operasjonelle positive forpliktelsen”.¹⁷⁴ Denne komponenten omfatter statens forpliktelse til å gripe inn i forkant av en alvorlig hendelse, og fremstår som et unntak fra den opprinnelige sikringsplikten.

4.3.7.1 Sikrings- og aktivitetsplikten er ikke absolutt – noen utfordringer i henhold til sikringspliktens rekkevidde

På den andre siden, vil jeg bemerke at aktivitet- og sikringsplikten under EMK ikke på noen måte fremstår som absolutt. Den er ingen resultatsforpliktelse, hvor man krever et spesifikt resultat. Med dette mener jeg at det ikke forventes av EMD at myndighetene skal kunne sikre borgerne mot *enhver* krenkelse av konvensjonsbestemmelsene. Denne oppfattelsen støttes av EMD blant annet i den tidligere nevnte avgjørelsen *Osman v. The United Kingdom*.¹⁷⁵ I denne sammenhengen ble det fremhevet at kravene til aktivitets- og sikringsplikt må være realistiske og forholdsmessige. Det følger av praksis at det er tilstrekkelig at statene i rimelig grad har iverksatt beskyttelsestiltak som fremstår adekvate i den enkelte situasjonen.¹⁷⁶

¹⁷² *Kontrovà v. Slovakia* avsnitt 55

¹⁷³ *Kontrovà v. Slovakia* avsnitt 54

¹⁷⁴ Se avhandlingens kapittel 2.3.3

¹⁷⁵ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 116

¹⁷⁶ HR-2013-881-A avsnitt 13

Etter en omfattende gjennomgang av EMD-praksis, finner jeg at det kan være svært mange årsaker til at sikringsplikten ikke kan anses å være absolutt. En av årsakene til begrensninger i aktivitets- og sikringsplikten for statene, kan være den meget utfordrende samfunnsstrukturen og den krevende politistyringen av dagens moderne samfunn, i tillegg til den uforutsigbare menneskelige oppførselen. Denne rettstilstanden støttes uttrykkelig i EMD-dommen *Osman v. The United Kingdom* og i *Opuz v. Turkey*.¹⁷⁷ Det har skjedd, og skjer stadig en utvikling av samfunnet, både teknologisk, innen infrastruktur, mellommenneskelig og etisk, samt moralsk atferd. Byene blir større, de rommer flere mennesker og gjør politiets arbeid mer krevende enn det har vært tidligere i mindre samfunn. I tillegg synes det å være enklere å ”gjemme seg” som individ, samt benytte seg av skjulte nettverk og kommunikasjonstjenester. Til sammen utgjør denne utviklingen og de sammensatte samfunn, en utfordring for myndighetene både til å sikre alle sine borgere, samt å drive den effektive etterforskningen som kreves av aktivitets- og sikringsplikten etter EMDs forventning.

Videre vil jeg bemerke et annet viktig moment som kan begrense omfanget av sikringsplikten. De operasjonelle valgene som må tas under hensyn til ressursbruk og prioriteringer innad i politiet er en vesentlig faktor for myndighetenes sikringsplikt. Dette henger sammen med effektivitetsprinsippet som et viktig vurderingsmoment når det kommer til rekkevidden av aktivitetsplikten. Jeg vil peke på at effektivitetsprinsippet kan sees som et utslag av kravet til rettssikkerhet og rettsvern – som skal beskytte borgerne mot urettmessige rettighetsinngrep både fra myndighetene og andre borgere. Dette punktet har sammenheng med EMDs vurderinger i blant annet de foregående avgjørelsene *Osman v. The United Kingdom* og *Opuz v. Turkey*.

Jeg legger med andre ord til grunn at politiarbeid er krevende og komplekst arbeid, som innebærer at det alltid vil eksistere en risiko for at utviklingen i en hendelse tar en annen retning enn man først antok. Det må derfor bemerkes og vektlegges at operasjonelle valg må tas innenfor de rammene av tilgjengelige ressurser og prioriteringer som eksisterer. I denne sammenhengen bemerker jeg at det for konvensjonsstatene kan være svært krevende å avverge *enhver fare* for krenkelse av konvensjonsrettighetene borgere mellom. Dette synet støttes i EMD-dommen *Osman v. The United Kingdom*, hvor det fremkommer at aktivitetsplikten under EMK ikke krever det umulige eller det som kan anses for å være uforholdsmessig.¹⁷⁸ Det kreves derimot at der det foreligger en *reell og umiddelbar* risiko som myndighetene er kjent med eller burde være kjent med, forventes det at myndighetene reagerer med tiltak som

¹⁷⁷ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 116 og *Opuz v. Turkey* avsnitt 129

¹⁷⁸ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 116

det ut fra den enkelte situasjonen med rimelighet kan forventes.¹⁷⁹ Denne rettstilstanden støttes imidlertid av EMD-avgjørelsene *Kontrovà v. Slovakia*, *Milanovic v. Serbia*, og *Dordevic v. Croatia*.¹⁸⁰

Med dette utgangspunktet kan det med andre ord legges til grunn at EMD krever at aktivitets- og sikringsplikten tas til følge av statene i situasjoner der det er grunn til å forvente at tiltak igangsettes. Jeg finner at vurderingen av når en situasjon er tilstrekkelig alvorlig til at tiltak forventes igangsatt beror således på at risikoen er reell og umiddelbar, samt at myndighetene er kjent med eller burde være kjent med den. Samtidig som det i den andre enden av skalaen ikke kreves ”det umulige” eller det som anes å være uforholdsmessig. Et godt eksempel på en situasjon hvor myndighetene har plikt til å handle, er hvor de er kjent med et forhold etter en anmeldelse eller tips, og velger ikke å handle etter aktivitetsplikten. Dette var situasjonen i avgjørelsen *Opuz v. Turkey*.¹⁸¹

Til sist vil jeg bemerke at det avgjørende for EMD i vurderingen av statenes aktivitets- og sikringsplikt er at for at en stat skal kunne holdes ansvarlig for å ha brutt sin plikt til å sikre etter EMK artikkel 1, må det etter EMD sitt syn kunne vises til at det innenlandske rettssystemet helhetlig ikke har gitt god nok, eller tilstrekkelig beskyttelse. Herunder særlig at den straffelovgivningen som vil være gjeldende under omstendighetene i saken, ikke har gitt den praktiske og effektive beskyttelsen av konvensjonsrettighetene som den skal etter EMDs forventninger.

5 En vurdering av Høyesteretts behandling av sikringsplikten.

5.1 HR-2013-881-A

Spørsmålet vedrørende statens beskyttelse av offer for partnervold ble behandlet i høyesterettsdommen inntatt i HR-2013-881-A. Denne avgjørelsen gir et godt bilde på hvordan Høyesterett vurderer statens sikringsplikt under EMK i saker hvor fornærmede er utsatt for vold og/eller trusler fra sin partner. Særlig gir avgjørelsen et innblikk i hvordan vurderingen av partnervold er, sett i sammenheng med brudd på EMK artikkel 8 om retten til privat- og familieliv. I avgjørelsen inntatt i HR-2013-881-A tar Høyesterett for seg utgangspunktet om statens plikt til, etter forholdene, å *ta aktive skritt* for å hindre at private parter krenker hverandres rettigheter.¹⁸²

¹⁷⁹ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 116

¹⁸⁰ *Kontrovà v. Slovakia* avsnitt 50, *Milanovic v. Serbia* avsnitt 84 og *Dordevic v. Croatia* avsnitt 139

¹⁸¹ Se avhandlingens punkt 4.3.3 og 4.3.6

¹⁸² HR-2013-881-A avsnitt 41

Saken omhandler et tidligere kjærestepar som hadde hatt et kortvarig forhold, hvor mannen ved en anledning opptrådte svært voldelig overfor kvinnen, samt ytret drapstrusler mot henne, og ble dømt og sonet dom for hendelsen. Det ble senere ilagt besøks- og kontaktforbud, som mannen deretter brøt. Han forfulgte kvinnen over lang tid, og opptrådte truende og skremmende overfor henne. Som det nevnes i dommen, bar forfølgelsen preg av trakassering og terrorisering. Sett under ett, utgjorde forfølgelsen og det som fulgte med, en stor psykisk belastning for kvinnen og hennes 4 mindreårige barn som hun hadde omsorgen for. Hennes livskvalitet ble betydelig forringet av ekskjærestens truende oppførsel overfor henne. Det ble tatt ut stevning ved Oslo tingrett mot staten med krav om erstatning som følge av at myndighetene ikke hadde gitt henne den beskyttelsen mot mannens krenkelser etter EMK artikkel 2, 3, 5 og 8. Oslo tingrett konkluderte med at mannens krenkelser utgjorde et brudd på EMK artikkel 3 og 8. Likevel kom retten til at staten ikke kunne holdes ansvarlig, da de hadde iverksatt de nødvendige tiltak som *med rimelighet kunne kreves*. I anken til Borgarting lagmannsrett gjorde kvinnen gjeldende brudd på EMK artikkel 2, 3 og 8, samt artikkel 2 fjerde tilleggsprotokoll. Lagmannsretten konkluderte med at staten hadde forsømt sine plikter etter EMK artikkel 3. Mindretallet av dommerne, som kun bestod av én dommer, mente staten hadde iverksatt alle rimelige tiltak for å beskytte kvinnen. Staten anket avgjørelsen til Høyesterett og her står spørsmålet i saken om staten Norge har oppfylt sin plikt etter menneskerettskonvensjonen til å beskytte kvinnen mot ekskjærestens konvensjonskrenkende atferd og handlinger, jf. artikkel 1 i konvensjonen.¹⁸³

Høyesterett kom til at det forelå ansvarsgrunnlag for staten.¹⁸⁴ Myndighetene hadde brutt sin plikt til å *sikre* kvinnen mot forfølgelsen fra ekskjæresten etter EMK. Det avgjørende for Høyesteretts avgjørelse var den manglende oppfølgingen av de mange bruddene på besøks- og kontaktforbudet fra politiets side. Samt at to trusler som hadde karakter av å potensielt være svært alvorlige, ikke ble nærmere etterforsket.

5.2 Hvordan behandler Høyesterett spørsmålet om statens forpliktelser til å sikre privatpersoner mot partnervold i dommen HR-2013-881-A?

I denne avgjørelsen fra Høyesterett tar retten stilling til om mannens forfølgelse av og trusler overfor kvinnen utgjør et brudd på EMK artikkel 3 eller 8, og videre om staten således kan holdes ansvarlig på bakgrunn av eventuell manglende beskyttelse av kvinnen mot konvensjonsbruddene.¹⁸⁵

¹⁸³ HR-2013-881-A avsnitt 40

¹⁸⁴ HR-2013-881-A avsnitt 22

¹⁸⁵ HR-2013-881-A avsnitt 33

5.2.1 Aktivitets- og sikringsplikt etter EMK artikkel 8

Vedrørende brudd på artikkel 8 om retten til privat- og familieliv uttaler Høyesterett i avgjørelsen at EMK artikkel 8 omfatter både den fysiske og psykiske integritet, samt retten til å være i fred fra uønsket oppmerksomhet fra andre.¹⁸⁶ Denne uttalelsen fra Høyesterett peker mot et prinsipp som blir støttet av EMD i avgjørelsen *Irene Wilson v. The United Kingdom*.¹⁸⁷ I dommen uttales det at

”The concept of private life includes a person’s physical and psychological integrity. Under Article 8 States have a duty to protect the physical and moral integrity of an individual from other persons. To that end they are to maintain and apply in practice an adequate legal framework affording protection against acts of violence by private individuals”.¹⁸⁸

Det fremkommer også av EMD-avgjørelsen *Peck v. The United Kingdom*, at domstolen gir termen *privatliv* et bredt anvendelsesområde.¹⁸⁹ I avgjørelsen uttales det følgende om ordlydstolkningen

”Private life is a broad term not susceptible to exhaustive definition. The Court has already held that elements such as gender identification, name, sexual orientation and sexual life are important elements of the personal sphere protected by Article 8. That Article also protects a right to identity and personal development, and the right to establish and develop relationships with other human beings and the outside world and it may include activities of a professional or business nature. There is, therefore, a zone of interaction of a person with others, even in a public context, which may fall within the scope of ”private life”... ”¹⁹⁰

Med dette viser avgjørelsene at EMK artikkel 8 ikke bare omfatter den fysiske menneskelige sfæren i form av for eksempel innbrudd eller lignende, men også den psykiske sfæren som omfatter det mer abstrakte. Høyesterettsdommen HR-2013-881-A gir et godt bilde på nettopp dette, da siktede i denne saken ytrer trusler og gir fornærmede generelt en uønsket oppmerksomhet som forbigår hennes fysiske, og psykiske integritet. Jeg vil bemerke at uttalelsene som fremkommer både i HR-2013-881-A, i *Irene Wilson v. The United Kingdom*, samt *Peck v.*

¹⁸⁶ HR-2013-881-A avsnitt 34

¹⁸⁷ *Irene Wilson v. The United Kingdom* avsnitt 37

¹⁸⁸ *Irene Wilson v. The United Kingdom* avsnitt 37

¹⁸⁹ *Peck v. The United Kingdom* avsnitt 57

¹⁹⁰ *Peck v. The United Kingdom* avsnitt 57

The United Kingdom gir konvensjonens artikkel 8 et bredt nedslagsfelt, som er med på å gi et godt sikringsgrunnlag for konvensjonskrenkelser borgere imellom.

5.2.2 Aktivitets- og sikringsplikt etter EMK artikkel 3

Videre i saken HR-2013-881-A, vurderer Høyesterett statens beskyttelsesansvar opp mot EMK artikkel 3 om frihet fra tortur og annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling.¹⁹¹ Det blir uttalt at praksis fra EMD har fastsatt en viss terskel for at en hendelse skal kunne rammes av EMK artikkel 3, og at EMD krever et relativt sterkt innslag av fysisk vold under bestemmelsen, men på den andre siden, at terskelen for å anvende artikkel 3 er relativ. Denne rettsstilstanden støttes i avgjørelsen *Opuz v. Turkey*.¹⁹² I denne avgjørelsen peker EMD på at terskelen for å anvende bestemmelsen, beror på en *samlet vurdering* av omstendighetene i saken. Det legges blant annet vekt på voldens natur og kontekst, dens varighet, fysiske og psykiske konsekvenser, samt i noen tilfeller, forhold ved offeret som kjønn, alder og sårbarhet. I denne sammenheng vil jeg påpeke at Høyesterett i HR-2013-881-A tar noe avstand fra den standarden praksis fremsetter, ved å si seg uenig i at spørsmålet om artikkel 3 skal komme til anvendelse, beror på hvor mye fysisk vold som faktisk er benyttet.¹⁹³ Her legger i stedet Høyesterett opp til en mer åpen tilnærming, og mener at spørsmålet vedrørende artikkel 3 ikke skal være utelukkende avgjørende for om staten har brutt sin sikringsplikt overfor offeret i denne saken. For å underbygge sitt syn viser Høyesterett i avsnitt 38 til EMD-avgjørelsen *Valiulienė v. Lithuania*, som jeg nevner tidligere i denne avhandlingen. I *Valiulienė v. Lithuania* fikk artikkel 3 anvendelse til tross for at de fysiske skadene var begrenset. EMD uttaler at man

”... cannot turn a blind eye to the psychological aspect of the alleged ill-treatment”, samt at kvinnen ”... over a certain period of time she had been exposed to threats to her physical integrity and had actually been harassed or attacked on five occasions”.¹⁹⁴

Denne praksisen gir Høyesterett støtte i saken inntatt i HR-2013-881-A. I avgjørelsen peker domstolen på at saken har flere elementer som kan peke i den retningen av at gjerningsmannens handlinger er tilstrekkelig alvorlig for å rammes av og utgjøre brudd på EMK artikkel 3.¹⁹⁵ Særlig trekker Høyesterett frem den alvorlige trussel- og voldsepisoden som innleder saken. Deretter alle de sammenhengende krenkelsene som ga kvinnen grunn til å frykte både for sitt eget liv og sikkerhet, samt barnas.

¹⁹¹ HR-2013-881-A avsnitt 35

¹⁹² *Opuz v. Turkey* avsnitt 158

¹⁹³ HR-2013-881-A avsnitt 37

¹⁹⁴ *Valiulienė v. Lithuania* avsnitt 69

¹⁹⁵ HR-2013-881-A avsnitt 39

5.2.3 Den horisontale virkningen

Når Høyesterett i denne saken skal ta stilling til selve kjernes spørsmålet vedrørende statens forsømmelse av å beskytte kvinnen, og sikre hennes konvensjonsrettigheter etter EMK artikkel 1, påpeker de utgangspunktet om at staten har plikt til, etter forholdene, å ta aktive skritt for å hindre at også private krenker hverandres rettigheter.¹⁹⁶ Her vil jeg bemerke at Høyesterett oppstiller et viktig prinsipp, som også fremkommer av EMDs praksis. At konvensjonens bestemmelser har virkning individer imellom, og ikke bare virkning på inngrep fra myndighetenes side – den horisontale virkningen, påpekes blant annet i den nevnte dommen *Osman v. The United Kingdom*.¹⁹⁷ Videre i forbindelse med brudd på EMK artikkel 3, oppstiller *Opuz v. Turkey* det samme utgangspunktet ved uttalelse

”As regards the question whether the State could be held responsible, under Article 3, for the ill-treatment inflicted on persons by non-state actors, the Court recalls that the obligation on the High Contracting Parties under Article 1 of the Convention to secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in the Convention, taken together with Article 3, requires States to take measures designed to ensure that individuals within their jurisdiction are not subjected to torture or inhuman or degrading treatment or punishment, including such ill-treatment administered by private individuals ... Children and other vulnerable individuals, in particular, are entitled to State protection, in the form of effective deterrence, against such serious breaches of personal integrity ...”.¹⁹⁸

Høyesterett peker på at den samme tilnærmingen og vurderingen benyttes under konvensjonens artikkel 8 vedrørende privates krenkelser av andres privat- og familieliv.¹⁹⁹ Videre viser dommen inntatt i HR-2013-881-A til det relevante prinsippet om at offer for partnervold er under en særlig sårbar situasjon og posisjon, og derfor er en aktiv statlig beskyttelse svært viktig for denne gruppen, samt at dette prinsippet er blitt uttrykkelig omtalt i en rekke internasjonale instrumenter.²⁰⁰ Denne rettstilstanden støttes av EMD-avgjørelsen *Opuz v. Turkey*.²⁰¹

¹⁹⁶ HR-2013-881-A avsnitt 41

¹⁹⁷ *Osman v. The United Kingdom* avsnitt 115

¹⁹⁸ *Opuz v. Turkey* avsnitt 159

¹⁹⁹ HR-2013-881-A avsnitt 44

²⁰⁰ HR-2013-881-A avsnitt 44

²⁰¹ *Opuz v. Turkey* avsnitt 159

5.2.3 Gjennomgående komponenter for innhold og rekkevidde av sikringsplikten

Videre i avgjørelsen fra Høyesterett fremstilles noen felles og gjennomgående komponenter for innholdet og rekkevidden av sikringsplikten som er utviklet gjennom EMD praksis.²⁰²

For det første peker Høyesterett på at hendelsesforløpet i mange saker utgjør et vanskelig grunnlag for politiets arbeid.²⁰³ Ofte er det hendelsesforløpet uoversiktlig, bevisbildet er uklart, i tillegg til at politiet ikke har ubegrensede midler og tidsbruk til rådighet. Jeg bemerker at EMK heller ikke krever det uforholdsmessige, og at det heller ikke forventes at staten skal avverge alle krenkelser.²⁰⁴

For det andre er det klar praksis fra EMD at det er de nasjonale myndigheter som har det beste utgangspunktet for å gjøre den riktige vurderingen av hvilke tiltak som er bør iverksettes.²⁰⁵ Dette utgangspunktet så man senest i *Valiulienė v. Lithuania*.²⁰⁶ Det legges med andre ord til grunn at statene har en ganske romslig skjønnsmargin med tanke på hvilke virkemidler de ønsker å bruke. Derfor vil det heller ikke være naturlig å prøve om myndighetenes valg av virkemidler er de rette etter et sett felles kriterier. Det må heller legges til grunn at domstolens vurdering av sikringsplikten beror på spørsmålet om de tiltakene som ble valgt og benyttet, var adekvate og forholdsmessige i den konkrete saken.

Det neste utgangspunktet Høyesterett peker på i avgjørelsen HR-2013-881-A er at det fremstår under EMD en forventning om at de tiltak som iverksettes gjennomføres på en slik måte at de bidrar til å oppnå *reell beskyttelse* for offeret.²⁰⁷ Det må legges til grunn at det ikke er tilstrekkelig å iverksette tiltak som ikke har noe for seg, og ikke fungerer slik det er ment å virke. En måte å si det på er at et beskyttelsestiltak ikke er nok om det kun besluttes å iverksettes – det må også håndheves, altså settes ut i livet. Dette støttes av EMD-avgjørelsen *A. v. Croatia*.²⁰⁸ I denne avgjørelsen satte staten i gang tiltak, som viste seg ikke å ha den effekten man ønsket, fordi de ble tilstrekkelig iverksatt.²⁰⁹

Til slutt påpeker Høyesterett i den foreliggende avgjørelsen at kravene til de konkrete beskyttelsestiltakene fra myndighetenes side, vil til syvende og sist bero på hvilket saksområde man befinner seg på.²¹⁰ Vedrørende partnervold og vold mot kvinner generelt har det blitt særlig

²⁰² HR-2013-881-A avsnitt 45

²⁰³ HR-2013-881-A avsnitt 46

²⁰⁴ Se avhandlingens delkapittel 4.3.6.1

²⁰⁵ HR-2013-881-A avsnitt 47

²⁰⁶ *Valiulienė v. Lithuania* avsnitt 76 og 85

²⁰⁷ HR-2013-881-A avsnitt 48

²⁰⁸ *A. v. Croatia* avsnitt 78-79

²⁰⁹ *A. v. Croatia* avsnitt 76-79

²¹⁰ HR-2013-881-A avsnitt 49

fremhevet av EMD ”the need for active State involvement in their protection” i en rekke avgjørelser.²¹¹ Det må i denne sammenheng sees som et prinsipp at på nettopp dette området har staten og myndighetene er helt særegen oppfordring til å gi beskyttelse. Dette må være gjennom iverksettelse av adekvate tiltak og sørge for at disse gir en reell beskyttelse for fornærmede. Rettstilstanden gis støtte i den tidligere nevnte EMD-avgjørelsen *Opuz v. Turkey*.²¹² I uttalelser fra avgjørelsen, peker EMD på CEDAW (FNs kvinnekonvensjon) og Belém do Pará Convention, som særlig setter søkelys på utryddelsen av kjønnsbasert vold.

Sist, men ikke minst, trekker jeg frem at Høyesterett i sin avgjørelse nevner Europarådets konvensjons om vold mot kvinner og vold i hjemmet (Istanbul-konvensjonen) som et viktig bakteppe for sin avgjørelse i denne saken.²¹³

5.2.4 Selve vurderingen – den konkrete saken

Høyesterett begrunner sin avgjørelse i denne saken særlig i to forhold. Det første som fremheves er at selve oppfølgingen av siktedes brudd på besøksforbudet han var ilagt, var svært mangelfull.²¹⁴ I denne saken ble ikke besøksforbudet håndhevet, og domstolen viser til det tidligere nevnte prinsippet om at tiltaket må gi reell beskyttelse.²¹⁵ Det må legges til grunn at brudd på besøksforbud, må bli etterforsket og eventuelt straffet for at det skal kunne ha den avvergende effekten man ønsker i slike tilfeller. Høyesterett finner støtte for sin vurdering på dette punktet i NOU 2003: 31 ”*Retten til et liv uten vold – Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*”.²¹⁶ I NOU 2003: 31 pekes det på at

”Brudd på besøksforbud straffes etter straffeloven § 342 med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler”, samt ”For å ivareta kvinnens behov for beskyttelse, er det viktig at politiet og påtalemyndigheten reagerer på ethvert brudd på ilagt besøksforbud. Dersom en voldsutøver opplever at han kan bryte et ilagt besøksforbud, virker dette stikk motsatt av intensjonen, og mannen vil oppleve det som en legitimering av sine handlinger”.²¹⁷

Det samme utgangspunktet finner vi i Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 3/2008 om familievold (RA-2008-3), hvor det uttrykkelig sies

²¹¹ Se blant annet *Bevacqua and S. v. Bulgaria* avsnitt 64-65 og *Hajduová v. Slovakia* avsnitt 50

²¹² *Opuz v. Turkey* avsnitt 164

²¹³ HR-2013-881-A avsnitt 50

²¹⁴ HR-2013-881-A avsnitt 54

²¹⁵ Se avhandlingens delkapittel 5.2.3

²¹⁶ HR-2013-881-A avsnitt 55

²¹⁷ NOU 2003: 31 s. 163

”Bryter siktede et besøksforbud, skal det reageres raskt og med fasthet, og det må vurderes om bruddet gir grunnlag for pågrepelse og fremstilling for varetekt...”²¹⁸

Høyesterett viser også til Istanbul-konvensjonen i dette henseende, hvor det nevnes

”Parties shall take all the necessary legislative or other measures to ensure that breaches of restraining or protection orders ... shall be subject to effective, proportionate and dissuasive criminal or other sanctions”²¹⁹

Gjennom en vurdering av alle disse faktorene sett under ett, må det legges til grunn at det å iverksette tiltak omhandler mest av alt å gjøre en realitet ut av dem, og å håndheve dem. Det ble ikke gjort i den foreliggende saken, til tross for at politiet visste om at siktede tilsynelatende ikke var interessert i å etterleve besøksforbudet.²²⁰

Videre peker domstolen på at myndighetene valgte ikke å foreta seg en nærmere etterforskning av to trusler mot fornærmede som hadde potensiale av å være svært alvorlige.²²¹

Etter en samlet vurdering konkluderer Høyesterett med at staten ved politi- og påtalemyndigheten ikke gjorde nok for å beskytte kvinnen mot mannens krenkelser.²²² Saken viser en særlig svikt i forhold til at politiet burde ha fulgt opp informasjonen om stadige brudd på besøksforbudet i større grad. I tillegg forsterker den mangelfulle etterforskningen av de alvorlige drapstruslene inntrykket av at staten har brutt sin plikt til å sikre kvinnen etter EMK artikkel 1.

Høyesterettsavgjørelsen inntatt i HR-2013-881-A viser at Høyesterett har stor respekt for retningslinjene opptegnet av EMD og deres praksis over tid. I avgjørelsen vises det til et stort utvalg av tidligere avgjørelser fra EMD, og prinsippene som fremkommer av disse benyttes anvendt på den aktuelle saken. Det er klar praksis at Høyesterett etterstreber en overensstemmelse med EMDs praksis.

I tillegg utvikler Høyesterett gjennom avgjørelsen egen rettspraksis på området, og oppstiller eksempel for fremtidige saker.

²¹⁸ Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 3/2008 om familievold, punkt 3

²¹⁹ Istanbul-konvensjonen artikkel 53 nr. 3

²²⁰ HR-2013-881-A avsnitt 60

²²¹ HR-2013-881-A avsnitt 54

²²² HR-2013-881-A avsnitt 63

6 Avslutning

6.1 Avsluttende bemerkninger

I denne avhandlingen har jeg redegjort for aktivitets- og sikringsplikt i henhold til partner-voldssaker under EMK artikkel 1. Bestemmelsen omhandler konvensjonsstatenes plikt til å sikre borgerne innenfor sin jurisdiksjon fra inngrep i konvensjonsrettigheter og -plikter både fra myndighetene og andre borgere. Det er gjort en fremstilling av hvordan EMD tolker og praktiserer sikringsplikten i henhold til partnervold, samt en undersøkelse av høyesteretts-praksis i avgjørelsen HR-2013-881-A.

I denne avhandlingen er det vist at konvensjonsstatene som har ratifisert EMK innehar en aktivitets- og sikringsplikt for fornærmede i partnervoldsaker under flere av bestemmelsene i EMK. Plikten omfatter i grove trekk å beskytte offer for partnervold gjennom lovgivning, etterforskning og straffeforfølgelse, samt gjennom å iverksette andre relevante beskyttelsestil-tak som fremstår som hensiktsmessige i den konkrete situasjonen.

Oppsummert fremkommer det av denne avhandlingen at statenes aktivitets- og sikringsplikt under EMK fremstår som noe svevende og unøyaktig. Gjennomgangen av EMD-praksis viser noe tendens til tilfeldigheter. Et ideelt bilde på praksis fra domstolen, ville være om de viste en større grad av en mer nøyaktig presisering og oversiktlig praksis. EMK sin plikt for statene til å beskytte sine offer for partnervold, hadde ideelt sett vært mer tydelig og ensartet – som kunne gjort det enklere for statene å praktisere. Dette ser man i andre konvensjoner og inter-nasjonale instrumenter som FNs kvinnekonvensjon (CEDAW) og Istanbul-konvensjonen, som jeg bemerker at er tydeligere i sine målsetninger og krav. I tillegg er disse svært nøye i sine presiseringer av for eksempel tiltak som kan iverksettes av statene for å hindre partner-vold.

6.2 Denne avhandlingens funn

Sammenlignet med høyesterettspraksis på området, har jeg funnet at EMD legger større vekt på noen aspekter i sine vurderinger og avgjørelser. EMD synes å vektlegge kriterier ved selve offeret og offerets ”sårbarhet” i en større grad enn hva norsk rett gjør i vurderingen av myn-dighetenes sikringsplikt i forbindelse med partnervold. På dette punktet ”bryter” den norske forståelsen noe med den praktiseringen av sikringsplikten som fremgår av EMK og EMD.²²³

²²³ Se eksempelvis HR-2013-881-A til sammenligning med Opuz v. Turkey

Eksempelvis ser man i avgjørelsen *Opuz v. Turkey* at kvinnens sårbarhet står i en særskilt stilling i avgjørelsens begrunnelse.²²⁴ I det aktuelle avsnittet nevnes av domstolen uttrykkelig at

”... it appears that a culture of domestic violence has placed women in double jeopardy, both as victims of violence and because they are denied effective access to justice. Women from vulnerable groups, such as those from low-income families or who are fleeing conflict or natural disasters, are particularly at risk. In this connection, it was found that crimes against women in south-east Turkey have gone largely unpunished.”²²⁵

I norsk rettspraksis vektlegges i større grad handlingens alvorlighetsgrad, kontra offerets sårbarhet i saker vedrørende partnervold. Sammenlignet med rettspraksis fra Høyesterett, i HR-2013-881-A, som i mye større grad vurderer sakens omstendigheter.²²⁶ Den foreliggende tilnærmingen til sårbarhet hos EMD, har Norge enda ikke tatt helt til seg, og det gjør at norsk retts tolkning og anvendelse av EMK og EMD praksis ikke fremstår som helt korrekt. Her bryter Norge noe med det som for meg virker som en av de tydeligste forventningene EMD har til tolkningen av sikringsplikten. EMDs avgjørelser har stor presedens, og har mye å si for hvordan norsk rettspraksis bør ta form.

Jeg vil bemerke at en av de mulige årsakene til at Norge henger bak på dette punktet, er etter min mening at vi har svært høy grad av likestilling mellom kvinner og menn, i forhold til andre stater. Derfor vil det kanskje virke naturlig å anse partene som ”likere” enn i andre stater, og dermed er ikke en part i utgangspunktet mer sårbar enn den andre. Vi har en lav toleranse for å si at kvinner, i deres egenskap av å være kvinner, generelt er mer sårbare enn menn, fordi vi har en høy grad av likestilling i Norge. Derfor anser vi heller ikke kvinner for å være ”svakere” enn menn.

Til slutt vil jeg trekke frem at jeg har bemerket meg at det kanskje i for stor grad forekommer en svikt i politiet, og at politiet kan fremstå som passive i en del saker. Dette kan begrunnes i ressursbruk og lignende, men i forhold til å beskytte sine borgere mot blant annet partnervold, har politiet en viktig rolle, som ikke må nedprioriteres på noen måte. Det fremkommer av NOU 2020:17 *”Varslede drap? – Partnerdrapsutvalgets utredning.”* at politiet håndterer partnervoldssaker med ulik grad av engasjement. Flere saker henlegges, mange saker følges ikke opp etter uttrykking ved voldelige hendelser, med den begrunnelse av fornærmede ikke

²²⁴ *Opuz v. Turkey* avsnitt 99

²²⁵ *Opuz v. Turkey* avsnitt 99

²²⁶ Se eksempelvis HR-2013-881-A avsnitt 62

ønsker å anmelde.²²⁷ Videre viser det seg at ved partnerdrap er halvparten av sakene under etterforskning når drapet skjer.²²⁸ Sett under ett, vil slik svikt i politiet i mange tilfeller kunne utgjøre brudd på EMK og vår egen Grunnlov.

Det er gjennomgående i rettspraksis både fra EMD og Høyesterett at aktivitets- og sikringsplikten ikke er absolutt, og at det ikke kreves det umulige av myndigheter og politi. Hvor grensene skal trekkes er ikke lett å si, men en ting er helt sikkert – partnervold er fortsatt et samfunnsproblem, og statene må arbeide aktivt for å sikre borgerne sine i størst mulig utstrekning. Sikringsplikten er tross alt et uttrykk for menneskeverd.

²²⁷ NOU 2020: 17 s. 137

²²⁸ NOU 2020: 17 s. 137

Kildeliste

Litteratur

Baumbach (2014) Baumbach, Trine. *Strafferet og menneskeret*. 1.utg., Karnov Group, 2014

Høgberg (2019) Høgberg, Alf Petter og Jørn Øyrehagen Sunde. *Juridisk metode og tenkemåte* 1.utg. Oslo: Universitetsforlaget 2019

Lazarus (2013) Lazarus, Liora. *Positive Obligations and Criminal Justice: Duties to Protect or Coerce?* Legal Research Paper Series, Paper no. 41/2013.

Skjørten, Kristin (2019) Skjørten, Kristin, Elisiv Bakketeig og Margrunn Bjørnholt. *Vold i nære relasjoner. Forståelser, konsekvenser og tiltak*. Oslo: Universitetsforlaget, 2019

Skoghøy, Jens Edvin (2015) Skoghøy, Jens Edvin. ”Menneskerettighetenes stilling etter Grunnloven.” *Lov og rett*. Volum 54 nr. 4 (2015) s. 195-196

Nettsted

Elster, Kristian (2021) Elster, Kristian, Marit Kolberg, Ola Mjaaland og Torkil Stoltz. ”Ny forskning: Nedgang i pratnerdrap de siste årene.” NRK, 02.02.21, https://www.nrk.no/norge/ny-forskning_-nedgang-i-partnerdrap-de-siste-arene-1.15351528 hentet 04.02.21

FN-sambandet (2020) FN-sambandet. ”FNs verdenserklæring om menneskerettigheter” (2020) <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/fns->

[verdenserklæring-om-menneskerettigheter](#) hentet 09.02.2021

Norges institusjon for
Menneskerettigheter (2018)

Norges institusjon for menneskerettigheter. ”Et år med Istanbulkonvensjonen.” (2018).
<https://www.nhri.no/2018/ett-ar-med-istanbulkonvensjonen/> hentet 25.02.21

Regjeringen (2017)

Regjeringen. ”Ratifikasjon av konvensjon mot vold i nære relasjoner.” (2017)
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ratifikasjon-av-istanbul-konvensjonen/id2543931/> hentet 11.03.21

Regjeringen (2005)

Regjeringen. ”Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK).” (2005)
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/den-europeiske-menneskerettighetskonvens/id88366/>

United Nations Human Rights (2021)

United Nations Human Rights. ”Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.” (2021)
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cedaw.aspx> hentet 22.04.21

Norske rettskilder

Lover og forskrifter

Grunnloven

Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (grl.)

Straffeprosessloven

LOV-1981-05-22-25 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (strpl.)

Menneskerettsloven	Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (mrl.)
Straffeloven	Lov om straff (straffeloven) (2005)
Likestillings- og diskrimineringsloven	Lov 16.juni 2017 nr. 51 om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)

Forarbeider

Prop. 63 L (2018-2019)	Prop. 63 L (2018-2019) <i>Endringer i diskrimineringsombudsloven og likestillings- og diskrimineringsloven (etablering av et lavterskeltilbud for behandling av saker om seksuell trakassering og en styrking av aktivitets- og redgjørelsesplikten).</i>
Prop. 81 L (2016-2017)	Prop. 81 L (2016-2017) <i>Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven).</i>
Prop. 131 L (2018-2019)	Prop. 131 L (2018-2019) <i>Lov om informasjonstilgang m.m. for Partnerdrapsutvalget.</i>
NOU 2003: 31	NOU 2003: 31 <i>”Retten til et liv uten vold – Menns vold mot kvinner i nære relasjoner.”</i>
NOU 2011: 18	NOU 2011: 18 <i>”Struktur for likestilling.”</i>
NOU 2012: 17	NOU 2012: 17 <i>”Om kjærlighet og kjøletårn – Strafferettslige spørsmål ved alvorlige smittsomme sykdommer.”</i>
NOU 2020: 17	NOU 2020: 17 <i>”Varslede drap? - Partnerdrapsutvalgets utredning.”</i>

Rettspraksis

HR-2013-881-A
HR-2014-2288-A
HR-2014-2472-A
HR-2015-206-A
HR-2016-2554-P (Holship-saken)

Rundskriv

Riksadvokaten (2008)

Riksadvokaten. Rundskriv nr. 3/2008: "Familievold." Juni 2008.
<https://www.riksadvokaten.no/document/familievold-3/>

Internasjonale rettskilder

Konvensjoner

EMK

Konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og grunnleggende friheter

FNs kvinnekonvensjon

Konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner

Istanbulkonvensjonen

Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner CETS20

SP

FNs konvensjon 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter

ØSK

FNs konvensjon 16. desember 1966 om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

Rettspraksis

A. v. Croatia

Case of A. v. Croatia, no. 55164/08, 14. oktober 2010

A. v. The United Kingdom

Case of A. v. The United Kingdom, no. 36373/97, 17. desember 2002

Appleby and others v. The United Kingdom	<i>Case of Appleby and others v. The United Kingdom</i> , no. 44306/98, 6. mai 2003
Bevacqua and S. v. Bulgaria	<i>Case of Bevacqua and S. v. Bulgaria</i> , no. 71127/01, 12. juni 2008
Castello-Roberts v. The United Kingdom	<i>Case of Castello-Roberts v. The United Kingdom</i> , no. 13134/87, 25. mars 1993
Dickson v. The United Kingdom	<i>Case of Dickson v. The United Kingdom</i> , no. 44362/04, 04. desember 2007
Dordevic v. Croatia	<i>Case of Dordevic v. Croatia</i> , no. 41526/10, 24. juli 2012
Hajduová v. Slovakia	<i>Case of Hajduová v. Slovakia</i> , no. 2660/03, 30. november 2010
Irene Wilson v. The United Kingdom	<i>Case of Irene Wilson v. The United Kingdom</i> , no. 10601/09, 23. oktober 2012
Kontrovà v. Slovakia	<i>Case of Kontrovà v. Slovakia</i> , no. 7510/04, 31. mai 2007
Milanovic v. Serbia	<i>Case of Milanovic v. Serbia</i> , no. 44614/07, 14. desember 2010
Opuz v. Turkey	<i>Case of Opuz v. Turkey</i> , no. 33401/02, 09. juni 2009
Osman v. The United Kingdom	<i>Case of Osman v. The United Kingdom</i> , no. 23452/94, 28. oktober 1998
Peck v. The United Kingdom	<i>Case of Peck v. The United Kingdom</i> , no. 44647/98, 28. januar 2003

Tyrer v. The United Kingdom

Case of Tyrer v. The United Kingdom, no. 5856/72, 25. april 1978

Valiulienė v. Lithuania

Case of Valiulienė v. Lithuania, no. 33234/07, 26. mars 2013

X and Y v. The Netherlands

Case of X and Y v. The Netherlands, no. 8978/80, 26. mars 1985

Utenlandske rettskilder

Council of Europe (2021)

Council of Europe. "Chart of signatures and ratifications of Treaty 210." (2021) <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> hentet 21.04.21

GREVIO (2020)

GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence). *Report submitted by Norway pursuant to Article 68, paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence.* GREVIO/Inf(2020)15. 17.september 2020. <https://rm.coe.int/grevio-inf-2020-15/16809f9e09>